

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI
KLASİK ARKEOLOJİ BİLİM DALI

EDİRNE ARKEOLOJİ VE ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDE BULUNAN
KORİNTH BAŞLIKLARI

SERAY HOŞGÖR
154203011009

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Mehmet TEKOC AK

Konya-2018

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	SERAY HOŞGÖR		
	Numarası	154203011009		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ARKEOLOJİ/KLASİK ARKEOLOJİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tezin Adı	Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde Bulunan Korinth Başlıkları		

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

Seray Hoşgör
[Signature]

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	SERAY HOŞGÖR		
	Numarası	154203011009		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ARKEOLOJİ/KLASİK ARKEOLOJİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐	
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet TEKOC AK		
Tezin Adı		Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde Bulunan Korinth Başlıkları		

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde Bulunan Korinth Başlıkları başlıklı bu çalışma 27/08/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı

Doç. Dr.
Mehmet TEKOC AK

Dr. Öğr. Üyesi
Zafer KORKMAZ

Dr. Öğr. Üyesi
Volkan YILDIZ

Danışman ve Üyeler

Danışman

Üye

Üye

İmza

ÖNSÖZ

Bozulmadan günümüze kalabilen mimari eserler işlevi dışında estetik ve zengin süslemeleriyle yapıların tarihlendirilmesinde ölçüt oluşturmaktadır. Üzerindeki süsleme ve bezemeler dönem ayrımı ve tarihleme kıstası yapabilmekte bize yardımcı olmaktadır. Korinth düzeni ilk defa karşımıza Yunanistan'da çıkmıştır. Roma Dönemi yapılarında sıklıkla kullanılan düzen haline gelmiştir. Klasik dönemde iç dekorasyonda kullanılan korinth düzeni daha sonraları dış dekorasyonda da sıkça kullanılmaya devam etmiştir. Roma Döneminde kullanımı üst düzeyde olan korinth başlıkları Roma imparatorluğunun yıkılış süreci boyunca beğeni ve kullanımı sürmüştür. Bu dönem boyunca değişen ve ilerleyen mimari korinth başlığı üzerinde de etki oluşturmuştur. Dönemsel farklılıkları bu sayede görmemiz ve değişimi gözlemlememiz benzerleriyle tarihlendirmesini kolaylaştırmıştır.

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca mimari alanında beni araştırmalara yönlendiren bu konu üzerinde çalışmamı bana tavsiye eden bilgi birikimi ve desteğini esirgemeyen değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Mehmet TEKOC AK'a çok teşekkür ederim. Literatür ve tarihleme konusunda bilgi birikimi ve tecrübesini benimle paylaşan Yrd. Doç. Dr. Deniz KAPLAN'a tezimin çizim kısmında yardımlarını esirgemeyen Mimar Büşra SUVARIKLI, fotoğraflama ve photoshop aşamasında katkıda bulunan meslektaşım Arkeolog Nurullah Emre DAYLAN, tezimin yabancı kaynaklarına yardım eden ve her anımda yanımda olan kardeşim Sunay HOŞGÖR ve her zaman her konuda desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen aileme sonsuz saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Seray HOŞGÖR

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	SERAY HOŞGÖR
	Numarası	154203011009
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ARKEOLOJİ/KLASİK ARKEOLOJİ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet TEKOC AK
Tezin Adı		Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde Bulunan Korinth Başlıkları

ÖZET

Çalışmamı Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nin bahçesinde bulunan ve satın alma yoluyla müzeye gelen korinth başlıkları oluşturmaktadır. Müze bahçesinde sergilenen dokuz adet envanter numaralı korinth başlığı yer almaktadır. Yapılan çalışmalar ve araştırmalardan sonra başlıklardan altı tanesinin korinth başlığı geriye kalan üç tanesinin kompozit başlığı olduğu tespit edilmiştir. Tezimi altı adet korinth başlığının incelenmesi, bezemelerinin tasnif edilmesi ve tarihlendirilmesi oluşturmaktadır. Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde bulunan korinth başlıklarının dışarıda teşhir edilmesi ve hava koşulları sebebiyle eser üzerinde tahrip ve aşınmalara neden olmuştur. Mermerden yapılmış olan başlıkların bir kısmı kaba işçilikle bir kısmı ince işçilikle yapılmıştır. Başlıkların benzerleriyle karşılaştırma yapılarak hangi döneme ait olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Değerlendirmeler neticesinde korinth başlıklarının en erken örneğinin muhtemelen M.S. 2. Yüzyılın 2. Yarısı en geç örneğinin M.S. 5. Yüzyılın 2. Yarısı- M.S. 6. Yüzyılın Başına ait olduğu düşünülmektedir. Çalışma sonunda elde edilen veriler; harita, resim ve çizim gibi görsel öğelerle desteklenmeye çalışılmıştır.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	SERAY HOŞGÖR		
	Numarası	154203011009		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	ARKEOLOJİ/KLASİK ARKEOLOJİ		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora	☐
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Mehmet TEKOC AK		
Tezin İngilizce Adı		Corinthian Headings in Edirne Archeology and Ethnography Museum		

SUMMARY

His work constitutes corinthian headings found in the garden of the Edirne Archeology and Ethnography Museum and coming to the museum through purchase. There are nine corinthian titles with inventory numbers on display in the museum garden. After the studies and researches, six of the titles were found to be the composite title of the remaining three corinthian titles. The examination constitutes the examination of six corinthian headings, the classification of their ornaments and their dated presentation. The corinthian titles in the Edirne Archeology and Ethnography Museum were exposed outside and caused damage and erosion of the artifact due to weather conditions. Some of the heads made of marble are made with rough work and some with fine workmanship. Comparisons were made with the similarities of the titles and it was attempted to determine which turnover belongs. As a result of the evaluations, the earliest example of corinthian heads probably was M.S. The second half of the 2nd Century is the last instance of M.S. 2nd Half of the 5th Century - M.S. It is thought to belong to the beginning of the 6th century. The data obtained at the end of the study; maps, pictures and drawings.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
SUMMARY	vi
LEVHA LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç	1
1.2. Kapsam.....	1
1.3. Yöntem	1
2. TRAKYA BÖLGESİ'NİN TARİHİ VE COĞRAFYASI	3
2.1. Edirne'nin Coğrafi Özellikleri ve Konumu	7
2.2. Edirne'nin Tarihsel Gelişimi	8
3. KORİNTH DÜZENİNİN TANIMI VE KÖKENİ İLK ÖRNEKLER.....	9
3.1. Korinth Başlığının Tanımı.....	9
3.2. Korinth Başlığı'nın Kökeni	11
3.3. İlk Korinth Başlığı Örnekleri	12
3.4. Korinth Başlıkları ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	13
4. ANADOLU'DAKİ ROMA DÖNEMİ KORİNTH BAŞLIKLARI	14
4.1. Helenistik Dönem Korinth Başlıkları.....	14
4.2. Augustus Dönemi Korinth Başlıkları	16
4.3. Julius Claudiuslar Dönemi Korinth Başlıkları	19
4.4. Flaviuslar Dönemi Korinth Başlıkları	20
4.5. Traianus - Hadrianus Dönemi Korinth Başlıkları	21
4.7. Severuslar Dönemi Korinth Başlıkları	26
4.8. Geç Antik Dönem Korinth Başlıkları.....	28
5. EDİRNE ARKEOLOJİ VE ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDE BULUNAN KORİNTH BAŞLIKLARI	29
KATALOG	37
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	43
KAYNAKÇA.....	45

LEVHALAR.....52

LEVHA LİSTESİ

Levha 1

Harita 1: Antik Dönem’de Bölgeler (H.Kiepert).

Harita 2: Trakya Bölgesi Detayı (Tabula Peutingeriana).

Levha 2

Harita 3: Trakya Bölgesi (M. Özdağın 1999, 5. Arkeoloji ve Sanat).

Levha 3

Resim 1: Vitruvius’un Korinth Başlığının Anıtlarla Karşılaştırılması (Vitruvius IV,76-77).

Levha 4

Resim 2: Korinth Düzeni (Saltuk 1989, 278, lev.18).

Levha 5

Resim 3: Mimari Düzenlerde Görülen Saçaklıklar (Saltuk 1989, 280 lev.20).

Resim 4: Mimari Düzenlerde Görülen Saçaklıklar (Saltuk 1989, 296, lev.36).

Levha 6

Resim 5: Ankara Augustus Tapınağı’nın Peristasis Başlığı (Heilmeyer 1970, 78–79, lev. 20.3).

Resim 6: Miletus Delphinion Korinth Başlıkları Kawerau – Rehm 1914, 145, taf. 29-30).

Levha 7

Resim 7: Side N1 Apollon Tapınağı Korinth Sütun Başlığı (Mansel 1963, 80, res. 60).

Resim 8: Ephesus Pollio Çeşmesi Ante Başlığı (Heilmeyer 1970, 87, taf. 24.3).

Levha 8

Resim 9: Labraunda Zeus Tapınağı Kuzey Stoa Salonu Korinth Başlığı (Heilmeyer 1970, 87 lev.25.3).

Resim 10: Olympieion Tapınağı Korinth Başlığı (Gülbay 2009, 107, şek.29).

Levha 9

Resim 11: Soloi-Pompeiopolis. Sütunlu Cadde Korinth Başlığı (Peschlow-Bindokat, 1975, Taf.72-79).

Levha 10

Resim 12: Kat. No: KB-1

Levha 11

Resim 13: Kat. No: KB-2

Levha 12

Resim 14: Kat. No: KB-3

Levha 13

Resim 15: Kat. No: KB-4

Levha 14

Resim 16: Kat. No: KB-5

Levha 15

Resim 17: Kat. No: KB-6

Levha 16

Çizim 1: Korinth Başlığı Bölümleri (Vandeput 1997, Beilage I, Kaplan 2013, çiz.1b).

Çizim 2: Korinth Başlığı Bölümleri (Fischer 1990, 3, abb. 1).

Levha 17

Çizim 3: Üst Yapı Elemanları (Kaplan 2013, çiz.1'a).

Çizim 4: Akanthus Bölümleri (Fischer 1990, 3, abb.2).

Levha 18

Çizim 5: Erken-Klasik Dönem Korinth – Kompozit Başlığı Örnek Çizimleri (Saltuk 1989, 279, lev.19).

Levha 19

Çizim 6: Didyma Apollon Tapınağı Başlığı (M.Ö. 300) (Öcal 2007,176, çiz.8).

Çizim 7: Bassae Apollon Tapınağı (M.Ö. 430-420) (Öcal 2007, 175, çiz.6).

Levha 20

Çizim 8: Kat. No: KB-1

Levha 21

Çizim 9: Kat. No: KB-2

Levha 22

Çizim 10: Kat. No: KB-3

Levha 23

Çizim 11: Kat. No: KB-4

Levha 24

Çizim 12: Kat. No: KB-5

Levha 25

Çizim 13: Kat. No: KB-6

KISALTMALAR LİSTESİ

abb.	: Abbildung
AJA.	: American Journal of Archaeology
cm.	: Santimetre
Çev.	: Çeviren
Çiz.	: Çizim
Ed.	: Editör
env.	: Envanter
Kat.	: Katalog
KB.	: Korinth Başlığı
Km.	: Kilometre
Kyz.	: Kyzikos
lev.	: Levha
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
no.	: Numara
res.	: Resim
s.	: Sayfa
Şek.	: Şekil
taf.	: Tafel
T.T.K.	: Türk Tarih Kongresi
vb.	: Ve Benzeri
vd.	: Ve Diğerleri
Yük.	: Yükseklik
yy.	: Yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1. Amaç

Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde bulunan, süsleme ögesi olarak kullanılan ve önemli mimari unsurlardan olan korinth başlıklarının stil özelliklerini, dönem ve tarihlerini belirlemeyi amaç edindim.

Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde bulunan korinth başlıkları bölge mimarisi açısından önemli bilgiler vermektedir. Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bu bölgenin mimarisi ile ilgili yapacağım bu çalışma ile bu başlıkların hangi yapılara ait olduğu, ne amaçla kullanıldıkları, yapım teknikleri ile ilgili elde edilecek bilgiler bölge tarihine olduğu gibi arkeolojiye de katkı sağlayacaktır.

1.2. Kapsam

Korinth başlıkları hakkında büyük bir alana yayılan araştırmalar mevcutken çalışmanın esas konusunu Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne satın alma yoluyla gelen ve müze bahçesinde sergilenen korinth başlıkları oluşturmaktadır. Korinth başlıklarının genel tanımı, ortaya çıkışından itibaren tarihsel süreçte geçirdiği değişim araştırılacaktır. Ele alınacak olan bu başlıklar Trakya Bölgesi'ndeki bazı merkezlerde bulunan yapıların başlıklarıyla karşılaştırılarak tarihlendirilmeye çalışılacaktır.

Bu çalışma neticesinde çalışmaya konu olan korinth başlıklarının üretim yılları, süsleme özellikleri ve çağdaş örnekler ile arasındaki ilişkinin yorumlanması, form özelliklerine göre çağdaş diğer korinth başlıklarıyla arasındaki ilişkinin yorumlanması sağlanacaktır.

1.3. Yöntem

Tezim dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Trakya Bölgesi'nin genel hatları, tarihi ve coğrafyası hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra Edirne'nin coğrafyası, tarihsel gelişimi ele alınmıştır. İkinci bölümde korinth başlığının tanımı, kökeni, ilk örnekleri ve yapılan araştırmalar ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Üçüncü bölümde Anadolu'daki korinth başlıkları Helenistik Dönemden başlayarak Geç Antik Dönem'e kadar kronolojik olarak sınıflandırılarak stil gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Dördüncü bölümde Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'ne satın alma yoluyla gelen

altı korinth başlığının tanımlanması, tipolojisi, sınıflandırılması ve tarihlendirilmesi yapılmıştır. Sonuç ve değerlendirme kısmında yapılan çalışma hakkında kaynaklar ve veriler dahilinde yorumlar dile getirilmiştir. Katalog bölümünde ele alınan altı adet korinth başlığının her birine ayrı katalog numarası verilerek detaylı bir şekilde ölçüleri, tanımlamaları ve kronolojik tarih aralıkları belirtilmiştir. Levha kısmında harita, konuyla ilgili resimler, eserlerin ayrıntılı fotoğrafları ve çizimlere yer verilmiştir.

2. TRAKYA BÖLGESİ'NİN TARİHİ VE COĞRAFYASI

Eski çağda Trakya ülkesine ve halkına Thrake denilmiştir. İon lehçesindeki en eski şekline Homeros'un Ilias destanında rastlanmakta olup (II,545) Thrake Troyalıların müttefikidir. Coğrafik bakımdan komşu olduklarından çok sık bahsi geçmektedir. Odysseia'da ise bu ad yalnız VIII.361'de Threkendes olarak geçer¹.

Yazılı belgelerden edinilen bilgiler Trakya'nın tarih dönemlerinin başlamasından çok sonrasına kadar yazıdan, kent kültüründen, devlet egemenliğinden yoksun olduğunu gösterir. Thrak dili konusunda tek doğrudan bilgi kaynağımız M.Ö. 5. yüzyıl ortasından kalma bir altın yüzüktür ve bunun üzerinde Helen harfleriyle ama Thrak dilinde bir yazı bulunmaktadır².

Trakya tarihi denilince Trakların yaşadığı bölgenin yani Vardar, Balkanlar, Karadeniz kıyısı, Ege ve Marmara Denizi'ni çevreleyen toprakların tarihi anlaşılır ki Traklar bu ana hatlarıyla bahsedilen sınırları çok defa her yöne aşmışlardır. Trakların en eski oturduğu yer Karpatların kuzeyi olarak gösterilirken sonrasında Karpatlar'ın çevresinden dolaşarak daha sonraki oturdukları yere gelmişlerdir³.

Bulgaristan'da bilinen en eski buluntular Acheulien devrindedir (M.Ö. 200.000) ve Tuna'nın diğer tarafındaki Romanya kültürüyle eş zamanlıdır. Geç Acheulien kültürüne (M.Ö. 100.000) ait buluntular Tuna kıyılarında Zıştov Ruscuk çevresinde ele geçirilmiştir. Orta Paleolitik devir (M.Ö. 100-40.000) kültürü daha çok yaygındır ki mağaralarda bu yerleşimler bulunmaktadır. Geç Paleolitik kültür mağaralarda ve teraslarda çok yaygındır. Somuilika I ve II buluntuları geç Paleolitik kültürün başlangıcına ait olup Homo Sapiens kökeninin tespitine yaradığından oldukça kıymetlidir⁴.

İlk Çağdaki Trakya bölgesine dahil olan özellikle iki yerleşim yerinde yapılan çalışmalarda elde edilen buluntular dünya kültür tarihi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu yerleşim yerler; Yarım Burgaz Mağarası ve Hoca Çeşme Höyüğü'dür. Toplanan bilgiler Yarım Burgaz'daki Aşağı Mağara'nın bugüne kadar bu döneme ait en eski ve geniş çapta arkeolojik kazıların gerçekleştiği tek yerleşim yeri olduğunu

¹ Erzen 1994, 7.

² Umar 2003, 8.

³ Erzen 1994, 34.

⁴ Erzen 1994, 35-36.

göstermektedir. Yarım Burgaz Alt Paleolitik Çağ taş endüstrisi ilk bakışta kaba ve ilkel görünse de bazı örneklerin üstün nitelikte işçilik göstermeleri de burada tarih öncesi çağlarda yaşamış insanların gerektiğinde çok başarılı bir tekniği uygulayabildiklerini göstermiştir. Aşağı Mağara'da karşılaşılan Alt Paleolitik endüstrilerinin Orta Pleistosen'e, yüksek ihtimalle günümüzden yaklaşık 300.000 ile 130.000 yıl öncelerine ait oldukları düşünülmektedir⁵.

Trakya'da Maden Devri'nin ne zaman başladığına dair kesin kanıtlar elimizde bulunmasa da madenin Trakya'ya Rusya'dan gelen ve İskitler ile hem cins oldukları anlaşılan bir takım Orta Asya kavimleri tarafından getirildiği anlaşılmaktadır. Alpullu Höyüğü'nde ele geçen İlk Tunç Devri'ne ait birtakım seramiklerin Orta Avrupa, Macaristan ve Rusya'nın aynı dönemdeki seramik şekillerine çok benzemesi ikinci binin başında kuzeyden güneye doğru büyük bir göç dalgasını ispat etmektedir. Bu devirde kuzeyden güneye gelen kavimler Traklar ve Friglerdir. Viyanalı filolog Patsch lengüistik delillere dayanarak Trakların Adriyatik'ten Karadeniz'e kadar uzanan geniş sahayı yani bütün Balkan yarımadasını işgal ettiklerini göstermiştir⁶.

Pers Kralı Kiros'un M.Ö. 546 yılında Lidya Kralı Kroisosu mağlup ederek Anadolu'ya hâkim olmuş ve dolayısıyla Traklar ile komşu olmuştu, devam eden dönemde Trakya tamamıyla Pers hakimiyeti altına girmiştir. M.Ö.5. yüzyılın ortalarında doğudaki Trak kavimleri arasında bir ittifak sağlanmış Trak kabilelerinin en büyüklerinden olan Odris kabilesinin kralı Teres, Pers hakimiyetini tanımayarak Trakları kendi hakimiyeti altında birleştirmiştir. M.Ö. 4. yüzyılın başlarında Odris Devleti ikiye ayrılmış ve bu parçalanmadan istifade eden Makedonya Kralı Filip II Trakya'yı Makedonya hakimiyeti altına almıştır⁷.

M.Ö. 2. yüzyılın ikinci yarısında Romalılar Makedonya sınırlarını güvenceye almak bahanesiyle Trakya'ya çok sayıda seferler düzenlemiş bu dönemde Trakya'daki krallık ve prensliklerin arasında hiçbir yardımlaşma ilişkisinin bulunmaması çok sayıda olan Roma seferlerinin başarıyla sonuçlanmasına neden olmuştur. M.S. 44-46

⁵ Erzen 1994, 36-38.

⁶ Mansel 1938, 21-24.

⁷ Mansel 1938, 25-29.

senelerinde, İmparator Claudius zamanında Trakya bir Roma eyaleti haline getirilerek doğrudan Roma Devleti'ne katıldı⁸.

Trakya'da 2 Roma şehri mevcuttu, biri İmparator Claudius tarafından oluşturulan Apri diğeri İmparator Vespasian tarafından belirlenen Deultum şehirleridir. Bu devirde çok eskiden beri mevcut olan Trak şehirlerinin yerine yeni Roma şehirleri oluşturulmuştur. Bunların içinde en ünlüsü İmparator Hadrian'ın tesis ettirdiği Hadrianapolis (Edirne) şehridir. Devam eden asırlar boyunca dönem dönem Gotların, Bulgarların, Hunların istilasına uğrayan Trakya 540'da Bizanslıların Slavlar üzerine yaptığı seferde Edirne civarında büyük bir mağlubiyete uğramasıyla 558'de Hunlar tarafından yeniden istila edilmiştir⁹.

Tarih öncesi çağlardan beri süregelen Trakya tarihinde kıtaları birleştiren bu bölgenin çok sayıda istila ve göçlere maruz kaldığını bu durumun da dünya siyasi ve sosyal tarihinde önemli bir yer edindiğini görmekteyiz. Oluşan bu etkileşimlerin karşılıklı kültürel alışverişi ve yeni kültürlerin oluşmasına getirdiği katkı çok açıktır. Trakya'nın coğrafi konumunu ayrıntılı açıklamak tarihi süreçteki önemini de daha iyi anlamamızı sağlayacaktır.

Eski çağlardan beri Avrupa kıtasını Asya'ya bağlayan kara yollarını oluşturması bakımından Trakya toprakları önemli rol oynamıştır. Meriç Vadisi; Balkan Dağları ile Rodop Dağı arasında uzanmakta, buranın batı ucundan Sofya Havzası'na, buradan da Niş Suyu Vadisi'ne kolay geçilmekte, bu vadi ise Tuna Irmağı Vadisi'ne Macaristan Ovaları güney kenarından açılmaktadır. Balkan yarımadasının dağlık coğrafyası içindeki bu doğal yollar barış zamanında ticari ve kültürel ilişkileri sağladığı gibi sıkıntılı dönemlerde de göçlere ve ordulara geçit görevi görüyordu¹⁰.

Trakya Bölgesi'nin kuzey ve batı sınırları coğrafi bilgilerin seviyesine ve siyasi duruma göre farklı devirlerde çeşitli şekillerde gösterilmişlerdir. Homer'in destanlarında Trakya yalnız Ege ve Marmara sahillerini içine alırken, M.Ö.6. yüzyılda Hekataios; İstros Nehri, İllirya ve deniz arasındaki bölgeyi kabul etmiştir. Esas sınırı Balkan Dağları'nın (Haimos) oluşturduğunu da eklemiştir. Heredot ise Trakları Hintlilerden

⁸ Mansel 1938, 29-37.

⁹ Mansel 1938, 38-45.

¹⁰ Darkot 1993, 2.

sonra gelen dünyanın en büyük kavmi olarak nitelendirmekte ve Trakya'nın kuzey sınırı olarak İstros Nehri'ni kabul etmektedir¹¹.

Sert karasal iklimin hâkim olduğu Trakya'nın yüksek kısımları ormanla örtülüyken, iç kısımları ve kıyı bölgelerinde ki ovalar steple karakterizedir. İçeride kalan bölge tarıma uygun olmasıyla daha avantajlıdır¹². Homeros'un bahsettiği üzere bölge arpa ve kenevir bakımından zengindir. Ksenophon ise arpa ve buğday yetiştirildiğinden bahsetmiştir¹³.

Trakya Bölgesi'nde bulunan antik kentler en başta burada yaşayan toplumlarca şekillendirilmiştir. Bölgenin fiziksel yapısı ve deniz bu kentlerin ortaya çıkmasında oldukça önemlidir. Sebebi oluşan kentlerin koloni şehirleri olmasıdır.

¹¹ Mansel 1938, 3.

¹² Sevin 2000, 19.

¹³ Ksenophon VIII, 13.

2.1. Edirne'nin Coğrafi Özellikleri ve Konumu

Edirne'nin kurulduğu yer eski zamanlardan başlayarak önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Trak soylarından Bettegerri'ler ve daha sonra Odrys'lerin yerleştikleri bu yer, bu dönem içinde fazla gelişmemiş ve önemli bir merkez durumuna ulaşmamıştır. Odrys'lerin kurduğu bu şehrin adının Odrisa ya da Odrisia olduğu, Orestler'in burada bir koloni kurmalarıyla yerleşim yerinin Orestia olarak adlandırıldığı ileri sürülmektedir¹⁴.

Orestes sözcüğünün Hellen dilinde dağ, tepe anlamına gelen Oros'tan türetildiği ve dağlı anlamına geldiği sanılmaktadır. Kentin ilk kuruluş yeri Tunca ırmağı ile Meriç'in birleşmeden hemen önce oluşturduğu yarım çemberin içinde ve bugünkü Kaleiçi denen yerdedir. Kentin denizden yüksekliği iki ırmağın birleşme yerinde 37 m'dir¹⁵.

Edirne ilinin toprakları Trakya'nın batısını kaplar. Istranca Dağları, Ergene Havzası, Meriç Deltası, Kuru Dağları önemli yüzey şekilleridir. Genel olarak bir yatık yayla görünüşündedir. Ergene Havzası kuzeyden Istranca, güneyden Kuru Dağı ile çevrelenmiş kuzey-güney doğrultusunda uzanan vadilerle kaplıdır. Hafif dalgalı yayla görünüşünde olan bu alanın Saros Körfezi'ne bakan yanı daha diktir. Kuru Dağı ile Meriç Deltası arasında kalan alanda yükselteri biraz fazlaca olan tepeler görülür¹⁶.

Edirne çağlar süren varlığını her şeyden önce sulara borçludur. Şehir Arda ve Tunca'nın Meriç Nehri ile birleştikleri yerde kurulmuş, bu sular sayesinde bölge verimli bir tarım sahası haline gelmiştir. Edirne'de bir araya gelen nehirler bölgenin müdafaasında doğal bir engeldir. Tunca'nın Meriç'e ulaşmadan önce oluşturduğu yay, bunun içinde konumlanmış bölgeyi hendek gibi kuzeyden, batıdan ve güneyden çevreleyerek saldırılar karşısında ciddi bir engel oluşturabilmiştir¹⁷.

Edirne dolaylarının ilk defa ne zaman devamlı yerleşim yeri haline geldiği bilinmemekle birlikte Trakya topraklarının bu yönden erkenci durumu bilindiğinden verimli topraklara sahip olan bu yerin de tarım ekonomisine bağlı topluluklara erkenden yerleşme alanı teşkil etmiş olması oldukça muhtemeldir. İlk yerleşmeleri tek bir noktada

¹⁴ Bumin 1993, 30.

¹⁵ Umar 2003, 147-150.

¹⁶ Gürsey-Atik, 69-70.

¹⁷ Bumin 1993, 26.

kalmış aynı merkez gibi düşünmekten ziyade sıkça değişen küçük yerleşmeler olarak saymak daha doğru olacaktır¹⁸.

Edirne'nin yer seçimindeki etkili faktörlerden biri de ulaşım yollarının düğüm noktası olmasıdır. Bir taraftan Meriç Vadisi üzerinden Ege'ye bağlanırken diğer taraftan Orta Avrupa'dan İstanbul'a ulaşan hattın üstünde bulunuyordu. Bu yol Balkan Yarımadası'nın zor coğrafi şartları içinde en rahat geçilebilecek yer olarak kendine Meriç Vadisi'ni görmüştü. Edirne bu şartlarıyla kervanların İstanbul'dan önce son durağı ve Tunca, Arda vadileriyle birlikte dört yol ağzı özelliğinde bir yer olmuştur¹⁹.

Edirne'nin coğrafi şartlarının önemi Boğazlar çevresinde büyük bir siyasi-iktisadi merkezin kurulmasıyla artmış yani özellikle Roma hakimiyetiyle coğrafi şartların bütün olarak etki ettiği devir başlamıştır²⁰.

Savunulmaya müsait bir coğrafi çevrede kurulan Edirne çok uzun bir zaman dilimi içerisinde hem korunaklı bir bölge hem de çok tercih edilen bir ulaşım yolu olmayı başarmış merkez şehir haline gelmiştir.

2.2. Edirne'nin Tarihsel Gelişimi

Roma hakimiyeti altına giren Trakya'da bazı kasabalar Roma şehir kültürüne kavuşturulmak amacıyla şehir hukukuna kavuşturuldu. Orestia da M.S. II. yüzyılda imparator Hadrianus'un şehir hukuku bahşetmesiyle gerçek anlamda şehir kimliği kazandı²¹.

Roma yolları üzerinde önemli bir menzil yeri olmuş şehir bugünkü adını Hadrianus (117-138) den almış (Hadrianopolis), bu isim zamanımıza kadar korunmuş, şehir Balkan yarımadasının doğusunda geniş bir idari bölgeye de merkez olmuştur²².

Constantinus sonrasında, Edirne, artık İstanbul dışında bütün Trakya'nın en önemli kentiydi. Bu kimliğiyle Trakya'da gelişen bütün büyük olaylara, savaşlara bulaşmıştır²³.

¹⁸ Darkot 1993, 4.

¹⁹ Bumin 1993, 26-29.

²⁰ Darkot 1993, 4.

²¹ Bumin 1993, 29.

²² Darkot 1993, 5.

²³ Umar 2003, 154.

314 yılında Constantinus ile hakimiyet mücadelesinde bulunan Licinius, gerçekleşen mücadelede mağlup olmasından sonra Harianapolis'e sığınmıştır²⁴. 378'de Valens önderliğindeki Roma ordusu Edirne civarında Goth'lar tarafından büyük bir yenigiye uğramış ve Valens de savaş sırasında burada ölmüştür. Goth'ların Edirne'yi kuşatması sonucunda güçlü surları aşamayıp çekilmek mecburiyetinin ortaya çıkması Edirne tarihinden bahsederken değinilmesi gereken bir olaydır²⁵.

395'de Roma'nın bölünmesiyle şehir Doğu (Bizans) İmparatorluğu'nun payına düşmüş, şehir ve çevresi bin yıla yakın Bizans hakimiyet ve idaresinde kalmıştır²⁶.

Bizans İmparatorluğu'nun uzun süren yaşayışı boyunca şehir Avrupa tarafında gittikçe daralan topraklar üzerinde iktisadi bir faaliyet merkezi olmaktan ziyade bir hudut bekçisi durumuna düşmüş ve Hunlar'ın, Gotlar'ın, Bulgarlar'ın, Avarlar'ın, Peçenekler'in hücumuna uğramıştır²⁷.

Yedinci asrın yarısından sonra Hazar Türkleri'nin zoruyla Volga boylarından çıkarılan Bulgarlar saldırmış, Balkan Dağlarını'nın üst yanına yerleşmiştir. Bu dönem de Edirne şehri birkaç kez alınıp verilmiş, yakılıp yıkılmıştır²⁸.

3. KORİNTH DÜZENİNİN TANIMI VE KÖKENİ İLK ÖRNEKLER

3.1. Korinth Başlığının Tanımı

Korinth sütunları başlıkları İon düzeninin oranlarındayken, korinth başlıklarının yüksekliği onlara nispeten daha uzun ve ince bir görünüm sağlar. Korinth düzeninin saçaklıkları ve diğer süslemeleri için kendine özgü bir düzeni olmamıştır. Sonuçta diğer iki düzenden başlığı ile ayırt edilebilecek üçüncü bir mimarlık düzeni üretildi²⁹.

Korinth düzeninin en önemli ögesi olan başlıkta abakusun altında çıkıntı oluşturan sepet (kalathos) ve bu kalathos yüzeyinde halka şeklinde başlıkları bulunan kaulis ya da kaulikulus bulunur. Kaulisler akanthus yapraklarından oluşan kadeh biçimindeki bir yaprak demetini taşıırken kalathosun üst kısmında bu yaprak demetlerinden büyüyen bitki sapları bulunur. Bunlardan kalathos dudağının altında spiral yapanlara heliks,

²⁴ Umar 2003, 153.

²⁵ Umar 1999, 608-610.

²⁶ Peremeci 1940, 9.

²⁷ Darkot 1993, 5.

²⁸ Peremeci 1940, 9.

²⁹ Vitruvius IV, I, 1-3.

abakus köşelerinin altında spiral oluşturanlara ise volüt denmektedir. Kalathosun alt kısmı sekiz yaprağın oluşturduğu alt yaprak çelengi ile üst yaprak çelengini içeren akanthus yaprakları ile çevrilidir. Akanthus yapraklarının ise birçok yaprak diliminden meydana geldiği görülmektedir. Kalathosun üstünde kalan abakus levhasının her bir kenarının ortasında çoğunlukla abakus çiçeği bulunmaktadır³⁰.

Korinth başlıklarının tarihlendirilmesinde akanthus yapraklarının biçimi dikkate alınan özelliklerden biridir. Bu yapraklar “*Acanthus Spinusus*” veya “*Acanthus Mollis*” şeklinde adlandırılır³¹.

İon düzenindeki birtakım ayrıntıların değişimi ile oluşturulan korinth düzeninde volütlerin akanthus yapraklarını içine alması başlıca özelliğidir. Dor ve ion başlıklarında karşılaşılan Doğu etkisi yerini korinth başlığında Mısır etkisine bırakmaktadır³².

Korinth başlığı tektonik görevini kalathos, kaulis, volüt ve heliks elemanlarıyla abakusa destek vererek yapar. Abakus çiçeği ve akanthus yaprağı çelenkleri başlıkta görülen bezeme elemanlarıdır.³³

Korinth düzeni, Roma İmparatorluk Çağı’na kadar pek çok yapıda yararlanılan bununla birlikte Augustus Dönemi’nden itibaren Anadolu’da da sık kullanılan bir mimari düzen olarak karşımıza çıkmaktadır³⁴.

İnsan mükemmel ve tüm güzel özellikleri barındıran varlık olarak kabul edildiğinden, Antik çağ mimarisinde oranlamada ölçüt olarak kabul edilmiş, ışık ve gölgenin etkileri ile bunun insana yansıtılması önemli bir yer oluşturmuştur³⁵.

Sütunların hem taşıyıcı hem de görüntü bakımından istenen güzelliğe sahip olması için sürekli bir çaba içinde olunması sonucu ortaya çıkan korinth düzeninde bir genç kız narinliği taklit edilmiş, kol ve bacakların genç kızlarda yaşları nedeniyle ince oluşu görünüm itibarıyla daha güzel etki oluşturur. Korinth başlığının yüksekliği, abakusla birlikte sütunun taban kalınlığına eşit olmalıdır. Abakusun bir köşesinden diğer köşeye uzanan diagonal çizgiler başlık yüksekliğinin iki katına, abakusun yüksekliği ise başlığın yüksekliğinin yedide birine eşittir. Başlığın alt genişliği astragal hariç sütunun

³⁰ İdil 1984, 1-2; Heilmeyer 1970, 12.

³¹ Meuer 1909, 151; Fischer 1990, 3.

³² Başaran 1988, 112.

³³ İdil 1984, 2.

³⁴ Ebeling 1924, 75-81.

³⁵ Başaran 1995, 9-10.

üst kalınlığına eşit olmalıdır. Abakusun volütlerini destekleyen yapraklardan çıkan filizler aynı yükseklikte ve kenarlarda olan çiçekler abakusun yüksekliği kadar olmalıdır. Bu oranların uygulanmasıyla korinth başlıkları olması gereken şekilde bitirilebilecektir³⁶.

3.2. Korinth Başlığı'nın Kökeni

Vitruvius korinth başlığının ortaya çıkmasının hikayesini aynen şöyle anlatır: *“Korint’in özgür bir kızı evlilik çağında bir hastalığa yakalanarak ölür. Sütannesi, kızın ölümünden sonra, yaşamında ona zevk veren bazı ufak eşyaları toplayarak bir sepete koyar ve mezara taşır; mezarın üzerine koyduğu sepetin içindeki eşyaların daha uzun ömürlü olması için üstüne bir çatı kiremidi yerleştirir. Sepet, rastlantı sonucunda acanthus kökü üzerinde bulunmaktadır. Bastırılan acanthus kökü, bahar gelince ortadan filizlenerek yaprak verir; sepetin kenarlarında gelişen filizler kiremidin ağırlığı altında kıvrılarak uçlarda volütler oluştururlar. O sıralarda Atinalıların, sanatsal yapıtlarındaki incelik ve zarafet nedeniyle κατατήχης adı verdikleri Callimachus, mezarın yanından geçerken, kenarlarından körpe yaprakların fışkırdığı sepeti görür. Bu yeni biçemden hoşlanarak Korinthlilere o örnekten esinlenerek bazı sütunlar inşa eder; bakışım oranlarını da belirleyerek, o zamandan sonra Korinth düzenindeki yapılarda uygulanacak kuralları ortaya koyar.”*³⁷.

Dekorasyon baz alınarak oluşturulan köken önerilerinde başlığa akanthus bitkisinin

nasıl ve ne zaman girdiği dikkate alınmalıdır. Kallimakhos’un akanthus stilinin gelişme sürecinde yeni uygulamalar ortaya koyup korinth sütun başlığını icat ettiğini düşünmek mümkündür³⁸.

Korinth düzeninin takip edilen dönemler boyunca sevilip sıkça kullanılmasında; muhtemelen diğer klasik düzenlerle kıyaslandığında daha gösterişli, gelişime, hayal gücü kullanımına, doğayı yansıtmaya, inançlarını betimlemeye müsait yapısı, gücü ve zenginliği çağrıştırması etkili olmuştur.

³⁶ Vitruvius IV, I, 6-12.

³⁷ Vitruvius IV, I, 9-10.

³⁸ Ebeling 1924, 75-76.

3.3.İlk Korinth Başlığı Örnekleri

“Korinth normal başlık” da denilen korinth başlığı türü ilk olarak Yunanistan’da M.Ö. IV. yüzyılda ortaya çıkmıştır³⁹. İlk Korinth başlığının Kallimachos’un yaptığı ve M.Ö. 440’lara ait olduğu tahmin edilmektedir⁴⁰. Korinth tarzındaki ilk sütun başlığının Bassai Phigalia Apollon Tapınağı’nda bulunan sütun başlığı olduğu düşünülmekte⁴¹ ve dor düzeninde inşa edilmiş olan bu tapınakta korinth sütun başlığının sadece iç düzenlemede kullanıldığı bilinmektedir⁴². Tapınağın mimarı İktinos’tur. Burada korinth başlıklarının kullanıldığı sütunlar cellanın arkasında köşede ve ortada yer almaktadır. Başlıklardaki akanthus yapraklarının diken sayıları altı olmakla birlikte helikslerin arasında bir palmet bulunmaktadır⁴³.

Bassai Phigalia Apollon Tapınağı’nın iç düzenlemesinde kullanılan korinth sütun başlığının dış cephe düzenlemesinde kullanımı ise M.Ö. 335’de Atina Lysikrates Anıtı’nda görülmektedir⁴⁴. Korinth başlığı daha önceden diğer başlık tiplerinin yanında yardımcı pozisyonda yer bulabilmişken Lysikrates Anıtı’nda ilk kez dış cephe düzenlemesinde kullanılmıştır⁴⁵.

Korinth sütun başlığının iç düzenlemede kullanıldığı örneklerden bir başkası da Tegea Athena Alea Tapınağı’dır. Mimarı Skopas olan tapınağın iç düzenlemesinde yer alan korinth başlıkları duvara bitişik sütunlarda bulunmaktadır. Buradaki başlıkların gelişmiş korinth başlıklarının öncülerinden olduğu kabul edilir⁴⁶.

M.Ö. IV. yüzyılda inşa edilen Nemea’daki Zeus Tapınağı’ndaki sütunların biçimleri yeni gelişmekte olan korinth düzenindeydi⁴⁷. Kilikia’daki Zeus Olba ve Karia’da bulunan Lagina Hekate tapınakları da Anadolu’da erken dönemlerde ortaya çıkmış korinth düzenindeki tapınaklardandır⁴⁸.

³⁹ Heilmeyer 1970, 12; Gans 1992, 1; Fischer 1990, 5.

⁴⁰ Başaran 1988, 112; Coulton 1977, 128-129.

⁴¹ Wotschitzky 1948, 53; Mansel 1988, 367; Wheeler 2004, 12.

⁴² Mansel 1988, 367.

⁴³ Norman 1984, 169-194.

⁴⁴ Başaran 1997, 5.

⁴⁵ Wotschitzky 1948, 53; Başaran 1988, 112.

⁴⁶ Norman 1984, 169-194.

⁴⁷ Tomlinson 2003, 60-61.

⁴⁸ Mansel 1988, 533.

Didyma Apollon Tapınağı başlıkları M.Ö.300'lere tarihlenmektedir. Başlıklarda Phigalea Bassai Apollon Tapınağı'ndaki başlıklarda olduğu şekilde iki heliks'in arasında bir palmet görülür. Kalathosta daha az boşluk bırakılmıştır. Kalathosu akanthus kuşağı tarafından sarılmış vaziyettedir⁴⁹. M.Ö.2. yy'a tarihlenen Aphrodite Euploia Tapınağı'nda ise 18 adet attik ion kaideli ve korinth başlıklı sütunlar bulunmuştur⁵⁰.

3.4. Korinth Başlıkları ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Heilmeyer⁵¹ korinth normal başlıkları ile ilgili kapsamlı çalışmasında Augustus'tan Antonin'lere kadar olan dönemde Roma ve kısmen de Anadolu örneklerini ele almıştır. Freyberger'e ait Roma'daki Korinth ve Kompozit başlıklarını konu edinen “Stadtromische Kapitelle aus der Zeit von Domitian bis Alexander Severus” isimli araştırması Domitianus'dan Severuslar dönemine kadar devam eden devri kapsamaktadır⁵².

Heilmeyer, M.S. 2. yy. içinde Efes ve Bergama'daki mimari bezeme okulundan bahsetmiş⁵³; İdil⁵⁴ de bu okulu anadolu korinth başlıklarında görülen ayrıntılı işçilikle doğrulamıştır⁵⁵.

H. Kahler 1939 yılındaki “Die Römischen Kapitelle des Rheingebietes” isimli çalışmasında Roma Dönemi başlıklarını, M. L. Fischer⁵⁶ İsrail'de bulunan Helenistik ve Roma Dönemi Korinth başlıklarını ele almıştır. W. Alzinger⁵⁷ Efes'te Augustus Dönemi mimarisi, A. Bammer⁵⁸ Efes'teki Helenistik Dönem başlıkları üzerine bir araştırma yapmıştır.

⁴⁹ Rumscheid 1994, 224-225.

⁵⁰ Love 1970, 154.

⁵¹ Heilmeyer 1970.

⁵² Erdem 1995, 9.

⁵³ Heilmeyer 1970, 88.

⁵⁴ İdil 1984, 1.

⁵⁵ Başaran 1999, 14-15.

⁵⁶ Fischer 1990.

⁵⁷ Alzinger 1974.

⁵⁸ Bammer 1973.

Korinth başlıklarıyla ilgili Vandeput⁵⁹, Ebeling⁶⁰, Başaran⁶¹, İdil⁶²,Boysal⁶³, Wotschitzky⁶⁴ ve Gans'ın⁶⁵ da önemli çalışmaları mevcuttur.

Anadolu'daki korinth başlıkları hakkında dünyanın pek çok farklı yerinden araştırmacılar tarafından kapsamlı çalışmalar yapılması; dönemlere ait önemli stil özelliklerini barındıran örneklerle ulaşılabilmesi, Anadolu'nun her devre ve kültüre ev sahipliği yapmış geniş coğrafyası, sanatsal etkileşime elverişli eşsiz jeopolitik konumu göz önünde bulundurulduğunda doğal karşılanmalıdır.

4.Anadolu'daki Roma Dönemi Korinth Başlıkları

4.1. Helenistik Dönem Korinth Başlıkları

Doğu etkisinin artışı sonucunda M.Ö. 2. yy' da mantıktan çok duyguları öne çıkaran bir mimari anlayış oluşmaya başlamıştır. Bu dönemde oranlarda daha fazla abartıya gidilmiş, yoğun olarak süsleme eğilimi yapılarda ortaya çıkmıştır⁶⁶. Geniş bırakılan sütun aralıkları dönemin mimarlarının ağırlığı azaltma ve yapılabilecek en iyi hafifliği sağlayabilme amaçlarını yerine getirebilmek için uygulanmıştır. Geç Helenistik Dönemde sütunlar arasındaki mesafe daha fazla artırılmıştır⁶⁷. Helenistik Dönemde eski mimari üsluba yakın gelişim devam ederken mimarlar dor, ion ve korinth tarzlarını birleştirerek yapılarda kullanmışlardır⁶⁸.

Erken Helenistik Dönem ile önceki dönemlere ait başlıklarda abakus çiçeğinin bir kısmı ya da bütünü abakusun üzerindedir, bu durum Anadolu Helenistik Dönem başlıklarında görülen bir özelliktir⁶⁹.

⁵⁹ Vandeput 1996.

⁶⁰ Ebeling 1924.

⁶¹ Başaran 1997; Başaran 1987.

⁶² İdil 1984; Başaran 1979; Başaran 1997.

⁶³ Boysal 1957.

⁶⁴ Wotschitzky 1948.

⁶⁵ Gans 1992.

⁶⁶ Kuban 2005, 97.

⁶⁷ Akurgal 1988, 209.

⁶⁸ Akurgal 1988, 206.

⁶⁹ Öcal 2007, 25.

Helenistik Dönemde mimari ve bezeme alanında görülen yenilenmeler Roma Dönemine kadar artarak devam etmiş, bezek türleri Roma Döneminde zenginleşmiş ve yüzeyi tamamen süsleyen bir anlayış oluşmuştur⁷⁰.

Korinth başlığı öncelikle Anadolu'da gelişmiş, çeşitli bitki biçimleri sayesinde oluşan ışık-gölge kontrastları ile Helenistik Dönemin estetik ihtiyacına cevap verebilmiştir⁷¹. Helenistik Dönemden başlayarak yaygınlaşan korinth başlıklarında dönemin mimari anlayışına paralel olarak sadelikten oldukça uzak gösterişli süsleme anlayışı benimsenerek, sütunlarda beklenen estetik görüntü sağlanmıştır.

Korinth başlığının Roma'da Geç Helenistik Dönemden başlayarak bilinmeye başlandığı, M.Ö. I. yüzyılın ortalarında yaygınlaştığı öngörülür⁷².

Pisidia Bölgesi'nde korinth tipi sütun başlığının en erken örneği, Helenistik Dönem'e tarihlendirilir. Bugüne kadar bu bölgede yapılan araştırmalardaki örneklerin tamamı Pisidia Bölgesi'ndeki Sagalossos kentinden ele geçmiştir⁷³.

Helenistik Dönemin sonuna tarihlendirilen Anadolu'da bulunan korinth başlığı sayısı oldukça azdır. Bu başlıklara verilebilecek örnekler Bodrum ve Bergama müzelerinde yer almaktadır⁷⁴. Bu iki başlığa benzeyen diğer örnekler Messene Agora'sında⁷⁵ ve Largo Argentina'da bulunan B Tapınağı'na ait olan başlıklardır⁷⁶.

Korinth düzenindeki Hekate Kutsal Alanı'ndaki peristasis sütunları 24 yivli olup attik-ion tipi kaide ve korinth tipi başlıkları bulundurduğu bilinmektedir⁷⁷.

Bergama Müze'sinde bulunan korinth başlığı⁷⁸ uzundur ve başlıkta bulunan kaulisler kalın, uzun, kanalsızdır. Heliksler ile volütlerin aralarında dar açılı meydana getirdiği, üstteki akanthus yapraklarının alttaki yaprakların aralıklı olması sebebiyle bunların arasından çıktığı görülmektedir. Yaprak dişleri sivri, yaprak dilimleri arasında

⁷⁰ Başaran 1995, 16.

⁷¹ Akurgal 1988, 211.

⁷² Heilmeyer 1970, 12.

⁷³ Alp 2006, 44.

⁷⁴ İdil 1984, 2.

⁷⁵ Heilmeyer 1970, 53, lev.60, 2.dipnot.226.

⁷⁶ Kahler 1939, 6, lev.ek.1, 4, dipnot.29; Heilmeyer 1970, 36, lev.3,1 ile 60, 1.dipnot.140.

⁷⁷ Tırpan-Sögüt 2002, 346.

⁷⁸ Boysal 1957,132, lev.18,19'a; Heilmeyer 1970, 78, lev.20; İdil 1984, 3, lev.1,4.

oluşan gözler ovalimsi yuvarlaktır⁷⁹. Bodrum Müze'sinde bulunan başlık⁸⁰ büyük oranda tahrip olmuş durumdadır. Bu başlıkta da alt akanthus yaprakları birbirine uzak olduğundan aralarından üst yapraklar çıkar, akanthus yaprak dilimleri arasındaki gözler ovalimsi yuvarlak ve yaprak dişleri de sivri uçludur. Kaulisler kalın, uzun, kanallıdır; başlığın üstü tahrip durumdadır⁸¹.

Ankara Augustus Tapınağı'nın peristatisindeki korinth başlıklarının, stil bakımından Anadolu'da Helenistik Devirden, Roma Devrine geçişi gösteren ilk korinth başlıkları oldukları düşünülmektedir⁸².

4.2. Augustus Dönemi Korinth Başlıkları

Roma mimarisi bezemelerinin ve süslemelerinin Anadolu'ya girişi Augustus Devri ile başlamış ve devam etmiştir⁸³. Ankara Augustus Tapınağı'ndaki başlıklar, Augustus dönemi korinth başlıklarının özelliklerini incelemek istediğimizde başvuracağımız önemli kaynaklardır⁸⁴. Erken Augustus Dönemi'ne tarihlenen Ankara Augustus Tapınağı Korinth başlıklarındaki⁸⁵ derin ve belirgin şekilde işlenmiş akanthus yapraklarındaki kanalların yuvarlaklaşarak dolgun damarlar meydana getirmesi dönemin stil özelliğidir. Kanallar alt sırada kalp biçimli, üst sırada ise yuvarlaktır⁸⁶. D.Krencker- M. Schede⁸⁷ tapınağın M.Ö. 2. yüzyılın sonuna tarihlendiğini belirtmektedir.

Augustus Dönemine ait Ephesus Agora Bazilika korinth başlıklarında görülen özellikler; akanthus yaprakları arasındaki gözlerin damla şeklindeki formu, derin olmayan kanal sistemi, diken dilimlerinin basık biçimi ve gözün arkasında kalan yüzeyinin düz oluşudur⁸⁸. Buradaki korinth başlıklarının bir kısmında akanthus yaprak

⁷⁹ İdil 1984, 3.

⁸⁰ İdil 1984, lev.1, 1.

⁸¹ İdil 1984, 2-3.

⁸² İdil 1984, 6-7; Boysal 1957, 132.

⁸³ Ward-Perkins 1978, 887-888; Plattner 2004, 17-35.

⁸⁴ Boysal 1957, 31.

⁸⁵ Heilmeyer 1970, 78-79, taf.20.3,5.

⁸⁶ Taşlıalan 1993, 42.

⁸⁷ Krencker-Schede, 1936.

⁸⁸ Büyükkolancı-Söğüt 2012, 118.

damarlarında görülen sığığa ek olarak hafif kalp formunun görüldüğü bazı örneklerde ise yaprak kanallarının yüzeyselliğinin azaldığı görülür⁸⁹.

Pisidia Antiochia Agustus Tapınağı'ndaki korinth başlıkları Ankara Augustus Tapınağı korinth başlıklarına benzemektedir⁹⁰. Pisidia Antiochia Agustus Tapınağı giriş kısmındaki sütun başlığında⁹¹ kalathos kalın ve iyi işlenmemiş halde, kalathos dudağı ise oldukça dardır. Akanthus yaprakları sıkışık vaziyette dururken yapraklarının üzerinde derin kanallar ve bunların meydana getirdiği yuvarlaklaştırılmış dolgun damarlar izlenir. Bu başlıklarda dikkat çeken diğer yönler ise yapraklarının kırılabilir yüzey yapısı ve yaprak dilimleri arasındaki gözlerin ikinci bir kenarla çevrili vaziyette oluşudur. Bu başlıkların akanthus yaprak şekli, kaulis ve heliks formu, kalathosun taş yüzeyi ile ilişkisi onları Ankara Augustus Tapınağı başlıkları ile ilişkilendirirken; yaprakların kalathosu sıkı sarması, çatlaklı-yarıklı yüzey yapısı, yaprak dilimleri arasında olan gözlerin ikinci kenarla çevrilmesi şeklindeki yeni nitelikler bu başlıkların Ankara Augustus Tapınağı başlıklarından biraz daha geç tarihe ait olduklarını gösterir⁹².

Apollon Sosianus Tapınağı'ndaki korinth başlığında da Augustus Dönemi özellikleri görülmektedir. Akanthus yapraklarındaki ana damarlar bariz ve kaulisleri yivlidir. Buradaki başlıkta akanthus yaprak uçları sivri değildir, yapraklardaki yivler yüzeysel oyulmuştur⁹³.

Ephesus Agora kuzey salonu⁹⁴ ve Ephesus Arkadiane⁹⁵ başlıklarında kalathos üstünde sık yerleşimli akanthus yaprakları bulunmakta ve yaprak dilimleri bariz şekilde işlenmiş vaziyette izlenmektedir. Görülen farklı bir durum ise yaprak dilimlerinin yan dişleri kendi aralarında ters dönmüş kalp biçimli figürler oluşturmalarıdır. Bu başlıklar korinth başlıkları için bir sınır oluşturur ve stil açısından Geç Augustus ile M.S. 30 yılı arasına tarihlendirilmesini sağlar⁹⁶.

⁸⁹ Büyükkolancı-Söğüt 2012, 118, 24.dipnot.

⁹⁰ İdil 1984, 8; Heilmeyer 1970, 81.

⁹¹ İdil 1984, 8, lev.3,2.

⁹² İdil 1984, 8-9.

⁹³ Taşlıalan 1993, 45.

⁹⁴ Leon 1971, 159, taf.57.1; Alzinger 1974, 87, abb.117.

⁹⁵ Alzinger 1974, 87, abb.116; İdil 1984, 10, lev.5.3.

⁹⁶ İdil 1984, 10.

Side Agorası'nda bulunan, Taşlıalan'ın bahsettiği bir korinth başlığında da yaprakların oluşturduğu gözler kapalı durumda aynı zamanda kalp formunda bulunmaktadır ve M. Ö. 1. yy' ın ortasından sonrasına aittir.⁹⁷ Side Agorası'ndaki korinth başlığının yapısı ile canlı işlenişi değerlendirildiğinde erken dönem özellikleri bulundurduğu ve Helenistik Dönem etkisinin var olduğundan bahsedilebilir⁹⁸.

Kompozit başlığının ortaya çıkışının ise M.Ö. 40-20 yılları arasında Augustus Dönemi'nde Roma mimarlarının korinth başlığından ilham alınarak gerçekleştirdiği belirtilmektedir⁹⁹. Ephesus kentindeki ve Augustus Devri özelliklerini barındıran bazı korinth başlıkları ile Ayasuluk Kompozit başlığı¹⁰⁰ arasındaki betimleniş benzerliği, bu başlıkları yapan ustaların, akantus yapraklarının yapımında, korinth başlıklarından faydalandığını düşündürmüştür¹⁰¹. Ephesos'da bazilikanın kuzey korinth başlıklarında¹⁰² görülen orta damar kenarındaki yüzeyel ve tabana ulaşana dek devam eden kanalların Augustus Dönemi'ne ait olduğunu gösterdiği belirtilmiştir¹⁰³. Erken Augustus Devri'nden başlayarak alt dikenlerin üst dikenler tarafından kapatıldığı, gözlerdeki formun ise doğal bir damla şeklinde olduğu bilinmektedir. Gözlerdeki doğallığı muhafaza edebilmek adına burada yapılan değişiklikler sonraki dönemde görülecek farklılıklardır. Bahsettiğimiz Ayasuluk başlığında karşılaşılan Erken Augustus Dönemi'nde başlayan betimlemelere ek, M.S. 1. yy. başlarındaki görülen yenilikler de ortaya çıkmıştır¹⁰⁴.

⁹⁷ Taşlıalan, 1993, 44.

⁹⁸ Heilmeyer, 1970, 82.

⁹⁹ Strong 1960, 120-123.

¹⁰⁰ Büyükkolancı – Söğüt 2012, 115-126.

¹⁰¹ Büyükkolancı – Söğüt 2012, 121.

¹⁰² Alzinger 1974, abb.118; Rumscheid 1994, II,18, taf.41.2.

¹⁰³ Alzinger 1974, 89, no.14, abb.120.

¹⁰⁴ Büyükkolancı – Söğüt 2012, 118.

4.3. Julius Claudiuslar Dönemi Korinth Başlıkları

Julius-Claudiuslar Dönemi korinth başlıklarından bahsederken öncelikle Miletus Delphinion'daki başlıklardan başlamak yerinde olacaktır¹⁰⁵. M.S. 1. yy. da Anadolu'da korinth düzeninin kullanıldığı yapılar az sayıda olmakla birlikte bunların Batı Anadolu'da yoğunlaştığı bilinmektedir. Miletus Delphinion korinth başlıklarındaki alt akanthus yaprakları sivri yapıda ve aralıklı vaziyette yer almakta hafif katlanmış yapıdaki üst kısımları ise kalathosdan dışarı uzanmaktadır. Volüt ve heliksleri inceyken, kaulisler kalın ve güçlüdür. Abaküs çiçeği abakus levhasının orta bölümünden daha yukarıda yerleşiktir ve ince bir sap üstünde bulunmaktadır. Genel görünüm itibariyle sıkıştırılmış vaziyetteki başlığın kalathosunun yüzeyinde, üst akanthus yaprakları alt akanthus yaprakları arasında neredeyse onların ortasına kadar olan kısımdan sonra burada büyümektedir¹⁰⁶.

Pisidia'da Sagalassos Yukarı Agora'sının kuzeyinde kullanıldığı yapı belirlenememiş korinth plaster başlığını¹⁰⁷ Vandeput M. S. I. yy' ın ilk çeyreği ve en geç ortaları aralığına tarihlemiştir¹⁰⁸. Başlık akanthus yapraklarının şekli bakımından Augustus Dönemi, diğer süsleme unsurlarının yerleşim şekli bakımından Julius Cladiuslar Dönemi örneklerine benzemektedir¹⁰⁹.

Kilikia Bölgesi Diokaisareia'da bulunan ve Erken İmparatorluk Dönemine ait olduğu belirlenen korinth başlıklarından birini¹¹⁰ ayrıntılı inceleyen Kaplan başlığın ait olduğu dönemin tespitinde dikkat çeken öğelerin; düğümsüz yüksek kaulis kökleri, sert hatlara sahip yaprak dilimleri ile bunların arasında bulunan yuvarlak veya damla formundaki yaprak gözleri olduğunu belirtmiş ve şu özelliklerden bahsetmiştir; yapraklardaki işçilik kalitelidir, akanthus yaprakları hafif şişkin biçimdedir, orta damarın yanlarında ikişer yaprak dilimi ve taç bölüm bulunur, yaprak dilimlerinin parmak sayısını anlamak güçtür, yaprak dilimlerinin ortalarına doğru yaprak kaidesinden çıkan derin kanalların buraya ulaştığı izlenir, volütlerin ve abakus çiçeğinin harap olduğu görülür, helikslerde güçlü bir sarmal yapı fark edilir, abakus

¹⁰⁵ Kawerau – Rehm 1914, 145, taf.29, 30; V. İdil 1984, 9, lev.4.2, 5.1.

¹⁰⁶ İdil 1984, 9.

¹⁰⁷ Vandeput 1996, 248, pl.15. 2.

¹⁰⁸ Vandeput 1996, 119-120, pl.64.1.

¹⁰⁹ Alp 2006, 48.

¹¹⁰ Kaplan 2013, 57, lev.68 a.

çiçeği sapı incedir. Başlığın unsurlarının detaylı tanımı sonucu geç Augustus-Tiberius veya Claudius Döneminde yapılmış olabileceği düşünülür fakat bu başlıkta keskin kenarlı bir yapıya ve derinleşmiş kanallara rastlanması Claudiuslar Dönemine tarihlenebilmesini mümkün kılar¹¹¹. Başlığın Julius-Claudiuslar Dönemine ait Sagalassos Yukarı Agora’da bulunan bir başlıkla¹¹² ve Aphrodisias’dan Tiberius-Nero Dönemine ait Sebasteion yapısının başlığıyla ortak özellikleri olduğu görülür¹¹³.

4.4. Flaviuslar Dönemi Korinth Başlıkları

Flaviuslar Dönemi’nden bahsederken Anadolu’daki Ephesus Pollio Çeşmesi ante başlığından¹¹⁴ bahsetmek gerekir. Başlıkta akanthus yapraklarının dilimleri arasındaki gözler damla formundadır, kaulis bulunmaz. Harap olmuş helikslerin büyük olduğu faredilmektedir. Abakus çiçeği sapının ise karışık şekilli bir öge olduğu görülür. M.S. II. yüzyıla geçişte görülen yapraklarda kullanılan sert ve derin çizgiler ışık – gölge efekti yaratmıştır¹¹⁵.

Efes Serapis Tapınağı iç kısımdaki pilaster başlığı¹¹⁶ korinth düzenindedir ve Aphrodisias Dekorasyon Okulu’nda yapıldığı tahmin edilmektedir. Kaulisleri küçük prizma şeklinde, iki sıra akanthus yaprakları kalathosun üzerini örtmüştür. Bu korinth başlığının orta-üst yapraklarının arasında, helikslerin ile volütlerinin üzerinde zambak şeklinde bezemeler yer alır. Abakus çiçeği gösterişli ve büyüktür¹¹⁷.

Korinth başlıklarındaki kaulislerde keskin sınırların oluşu ve bunların küçük prizma şeklindeki hale geçişi, Küçük Asya’da olanları için Flaviuslar Dönemi’nden Traianus Dönemi’ne geçişi bariz şekilde gösterir ve M.S. 2. ve 3. yy’ a ait Küçük Asya Dekorasyon Okulları’nda üretilmiş korinth başlıklarında bahsedilen biçimdeki kaulisler bulunmaktadır¹¹⁸.

¹¹¹ Kaplan 2013, 57-59.

¹¹² Vandeput, 1997, 297 pl.64.1.

¹¹³ Outschar, 1987, 111; Vandeput 1997, 306, pl.73.5; Kaplan 2013, 59.

¹¹⁴ Keil, 1964, 124; Heilmeyer 1970, 87, taf. 24.3; İdil 1984, 12, lev.7,1; Thür 1989, 114.

¹¹⁵ İdil 1984, 13.

¹¹⁶ Heilmeyer 1970, 100, lev.33,2 Dipnot 395; Koenigs-Radt 1979, 346-348, lev.122,4.

¹¹⁷ İdil 1984, 30.

¹¹⁸ Heilmeyer 1970, 87; İdil 1979, 481; Kaplan 2013, 81-82.

4.5. Traianus - Hadrianus Dönemi Korinth Başlıkları

Hadrianus Dönemi stil özelliklerini taşıyan korinth sütun başlıklarında simetrik yaprak kıvrımlarında belirgin barok yapısı ve derin kanal yapısındaki yapraklarında göz oyuğu biçiminde kanallar görülmektedir¹¹⁹. Ephesos Hadrianus Kapısı ve Kureter Caddesi'ndeki Hadrianus Tapınaklarında buna yakın özelliklere sahip akanthus yapraklarına sahip korinth ve kompozit başlıkları bulunmaktadır¹²⁰.

Korinth başlıklarının ait olduğu dönemin belirlenmesinde yaprak formu oldukça önemlidir, Hadrian Döneminde akanthus yapraklarındaki rölyef yüzeyden uzaklaşır, mimari öğelerde plastik özellikler ortaya çıkar¹²¹.

Tarsos Hadrianus Tapınağı'ndan sağlam bir sütun başlığı bulunamasa da fragmanlar halinde elde edilen akanthus yapraklarından¹²² korinth ya da kompozit başlığı olduğu anlaşılmakla birlikte yapraklarında görülen derin kanallar ve dış sırtlarının keskin bitiş, süslemelerinin Hadrianus Dönemine ait olduğunu belli eder¹²³.

Claudiopolis Antinous Tapınağı ise M.S. 130-138'e tarihlendirilirken¹²⁴ tapınakta yer alan korinth sütun başlıkları da dönemden beklenen stil özelliklerini yansıttığından Hadrianus Dönemine ait olduğu belirlenmiştir¹²⁵.

Kremna Hadrianus Tapınağı M.S. 130 yılına tarihlenmekte¹²⁶ buradaki yaprakları derin kanallı korinth sütun başlığının işçiliği ile Ephesos Olympieion Tapınağı başlığının işçiliğinin arasında benzerlikler olduğu düşünülmektedir¹²⁷.

Pergamon Mısır Tanrıları Tapınağı'ndaki propylona ait korinth tarzındaki sütun başlıklarında¹²⁸ kültle ilişkili olarak bulunan kanatlı kadın figürleri yapraklarının

¹¹⁹ Heilmeyer 1970, 165–168.

¹²⁰ Gülbay 2009, 94.

¹²¹ Erdem 1995, 93.

¹²² Baydur 1992, 310, res.11,12.

¹²³ Gülbay 2009, 99.

¹²⁴ Yalman 1986, 450.

¹²⁵ Bingöl 1980, 176; Fıratlı 1979, 120, fig.25.

¹²⁶ Mitchell 1995, 99.

¹²⁷ Gülbay 2009, 126, şekil 29.

¹²⁸ Gülbay 2009, 134, şekil 118.

arasında yer alır¹²⁹. Buna ek olarak pilaster şeklinde derin kanallarla oyulan başlıklar da Hadrianus Dönemine aittir¹³⁰.

Sagalassos Zeus-Hadrianus-Antoninus Pius Tapınağı'nın yapımına Hadrianus Döneminde başlanmış ve tapınağın Hadrianus'un ölümünden sonra Antoninus Pius'a adandığı belirlenmiştir¹³¹. Tapındaki korinth başlıklarında görülen yapraklardaki derin kanallar bunduran damarlı yapı ve derin oyulmuş göz torbaları, ışık gölge kontrastı sağlayarak başlığın plastik olmayan bir görünüm sağlamasında etkilidir¹³².

Side N 1 Apollon Tapınağı sütun başlıkları¹³³ korinth tipindedir ve derin kalathos işlemeli göz formundaki yaprak delikleri ile Hadrianus Dönemine dair stil özelliklerini göstermektedir¹³⁴.

Kyzikos korinth başlıklarını Traian-Hadrian Dönemi kapsamında inceleyen ve stil özelliklerini anlatan Başaran¹³⁵, bunların Bergama Traian Tapınağı ve Kızılavlu'dakilerle önemli derecede ilişkili olduğundan yola çıkararak Kyzikos başlıklarının Bergama Bezek Okulu¹³⁶ tesirinde kalınarak yapıldığını öngörmüştür¹³⁷.

Kyzikos'tan giden Kyz'88/Ed.1 env.no.lu korinth başlığındaki¹³⁸ zengin aynı zamanda naif ve yumuşak işçilik dikkat çekicidir. Akanthus yaprakları iki sıra halinde olup kalathosunun üstünde dantel görünümlü vaziyette yerleşmiştir. İlk sırayı oluşturan akanthus yapraklarının dilimleri tarafından örtülenen aralıktan ikinci sıra akanthus sapları görülür. Helikslerinin arasında duran abakus çiçeği sapı ise altta bulunan çanak yaprağa gömülü vaziyettedir. Buradan yola çıkarak bu korinth başlığını Bergama Kızılavlu'daki ante başlığı¹³⁹ ile kıyasladığımızda; Kyz'88/Ed.1 env.no.lu başlığın

¹²⁹ Radt 2002, 201.

¹³⁰ Vandeput 1996, pl.101.2.

¹³¹ Waelkens, 2004, 427.

¹³² Vandeput 1996, 65.

¹³³ Mansel 1963, 80, res. 60.

¹³⁴ Heilmeyer 1970, 95.

¹³⁵ Başaran 1997, 5-10.

¹³⁶ Heilmeyer 1970, 88 vd.

¹³⁷ Başaran 1997, 10.

¹³⁸ Başaran 1997, 7, res.3.

¹³⁹ Heilmeyer 1970, 88, lev.26.1; İdil 1984, 15 vd., lev.8.2.

Bergama Kızılavlu'daki biçimsel niteliklere eriştiği ve ikisinin de Geç Traian Dönemine ait oldukları ortaya çıkmaktadır¹⁴⁰.

Kyz'88/126 env.no.lu başlık¹⁴¹ önemli derecede harap olsa da iki sıra halinde akanthus yapraklarının görüldüğü bir korinth başlığıdır. Yaprakları aralıklı dizilmiş, buradaki damarlar derin oyulmuş, yaprak üzerinde çanak yapıları detaylı işlenmiştir. Hadrianus Dönemi sonunu işaret eden bu başlığın Stratonikeia Kuzey Kapısı korinth başlığı¹⁴² ile ortak özellikleri bulunur¹⁴³.

Hadrianus'un yaptırdığı ve içlerinden en ilginçlerinden biri olarak ifade edilen Antakya'nın Harbiye kasabasındaki Daphne Tiyatrosu'nda¹⁴⁴ iki korinth başlığı ortaya çıkarılmıştır¹⁴⁵. Anadolu'da bu sütun başlıklarına benzeyen başlıklar Hadrianus Devrine ait çok sayıdaki yapıda mevcuttur. Kalathos yaprak kıvrımlarının deri kanallı oluşu ve sert işçiliğin benimsenmesi dönemin mimari tarzına paralellik gösterir. Başlığa Anadolu'da en çok benzeyen Korinth başlığı Ephesos Olympieion Tapınağı'nda bulunmaktadır¹⁴⁶.

Ephesos Hadrianus Kapısı'nda korinth tarzında sütun başlıkları ele geçmiştir¹⁴⁷. Başlıklardaki göz oyukları Ephesos Hadrianus Tapınağı ve Celsus Kütüphanesi'nde bulunan başlıklarla ciddi benzer özellikler göstermektedir¹⁴⁸.

Seleukeia Zeus Tapınağı'nda bulunan sütunlarda Hadrianus Devrine ait olduğu düşünülen korinth tarzı başlıklar bulunmaktadır. Bahsedilen başlıkların benzerleri M.S. 117-118'e tarihlendirilen Ephesos Hadrianus Tapınağı'nda bulunan başlıklardır¹⁴⁹.

Miletos Güney Agora Kapısı'nda birinci katta bulunan kompozit ve ikinci katta bulunan korinth sütun başlıklarındaki¹⁵⁰ Hadrianus Devrine ait nitelikler; kalathos içindeki keskin akanthus yaprakları ve bunların sert oyulu vaziyeti ile göz şeklindeki

¹⁴⁰ Başaran 1997, 7.

¹⁴¹ Başaran 1997, 9, res.6.

¹⁴² İdil 1979, 476, lev.277, res.8.

¹⁴³ Başaran 1997, 9.

¹⁴⁴ Wilber 1938, 57-94.

¹⁴⁵ Wilber, 1938, 84-92.

¹⁴⁶ Gülbay 2009, 162.

¹⁴⁷ İdil 1984, 14, lev.7, 4; Strocka 1988, 297.

¹⁴⁸ Gülbay 2009, 165.

¹⁴⁹ Söğüt 1998, 86-87.

¹⁵⁰ Gülbay 2009, 172, şekil 196.

oyulu matkap delikleridir. Bu başlıklar Ephesos Hadrianus Tapınağı'ndakilere önemli derecede benzemektedir¹⁵¹.

Perge F 3 Nymphaionu'nda Hadrianus Döneminden olduğu tespit edilen korinth başlığında¹⁵² tipik akanthus yaprak biçimi kullanılmış, abakusunun altında bulunan kalathosu üstünde flüt ya da dil denilen motifler yer almıştır¹⁵³.

Hadrianus Döneminden başlayarak Antoninler Döneminde de görülen yaprakların kalathos üzerindeki aralıklı dizim şekli ve yaprakların üzerinde bulunan çanakların ayrıntılı olarak işlenmiş hali devam etmektedir¹⁵⁴. M.S. 2. yy' dan itibaren yaprakların uçlarının giderek sivrilmesi ve şematik sıralanışı şeklindeki dönemsel özellikleri görebilmekteyiz¹⁵⁵.

Euromus Zeus Tapınağı korinth başlıklarının da Geç Hadrianus Dönemi'ne ait olduğu düşünülmektedir. Başlıkların kalathosu üzerinde bulunan iki sıra halindeki uzun ve yüzeysel akanthus yapraklarının üzerinde ince damarlar görülür. Birinci sıra akanthus yaprakları aralıklı vaziyette yerleşmiştir¹⁵⁶. Akanthus yapraklarının dilimleri tarafından oluşturulmuş gözler damla formundadır. Akanthus yapraklarının üstte olanlarının arasından prizma biçimindeki kaulisler ile kapalı yapraklar gözlenmektedir. Yapraklarının arasından çıkan heliks ve volütler ince işlenmiş haldedir¹⁵⁷.

4.6. Antoninler Dönemi Korinth Başlıkları

Antoninler Dönemi başında Hadrian Döneminin stil özelliklerini sürdürdüğünden Geç Hadrian-Erken Antoninler Dönemi arasındaki kesin ayrımın yapılması oldukça zordur¹⁵⁸.

Ephesos'daki Olympieion Tapınağı'ndan az sayıda eser ele geçmiş, Strocka buradaki korinth sütun başlığında¹⁵⁹ görülen akanthus yapraklarındaki sert yapıyı ve

¹⁵¹ Gülbay 2009, 172.

¹⁵² Mansel 1975b, 83-92, abb.47-63.

¹⁵³ Vandeput 1996, 90.

¹⁵⁴ Başaran 1999, 9.

¹⁵⁵ Heilmeyer 1970, 90; İdil 1984, 16.

¹⁵⁶ Heilmeyer 1970, 102, taf.58.1.

¹⁵⁷ Köster 2004, taf.117.3; İdil 1997, 159 –161 lev.1.2;

¹⁵⁸ İdil 1984, 10.

¹⁵⁹ Gülbay 2009, 107, şek.29.

akanthus çelenginde dışa taşan dil formunu, Geç Hadrianus-Erken Antoninler Dönemine ait stil özellikleri olarak nitelemiştir¹⁶⁰.

Kyzikos başlıklarından Kyz'88/131 env. no.lu korinth başlığı¹⁶¹ harap durumda olmakla birlikte akanthus yapraklarının, kalathosun üzerinden taşıdığı görülür. Kaulis çanağının üst yaprak çelenginin seviyesine inmesi durumu Hadrian Dönemi stil özelliği değildir ve başlık Geç Hadrian-Erken Antoninler Dönemine tarihlendirilebilir¹⁶².

Kyz'88/32 env. no.lu korinth başlığında¹⁶³ sıralı akanthus yaprakları kalathosunu tamamen kapatırken kırık vaziyetteki köşe volütünün sapına bağlı kengerleşmiş yarım palmet¹⁶⁴ ve akanthustan çıkarak abakusun aşağısında düğüm yapan çiçek sapı Antoninler Döneminden önce görülmez¹⁶⁵.

Erdek Açık hava Müzesi'nde yer alan Kyz'88/133 env. no.lu ante başlığındaki¹⁶⁶ akanthuslar aralıklı olarak dizilmiştir ve volüt kökleri siliktir. Abakus çiçeği kırıktır, abakus çiçeği sapına bağlı haldeki yaprak demeti dikkat çekmektedir. Başlık Antoninler Döneminde gelişen özellikleri göstermektedir¹⁶⁷.

Parion Tiyatrosu kazılarında ele geçen 3 korinth başlığından TY 4 numaralı başlıkta¹⁶⁸ akanthus yaprakları birbiri arasından devam ederek kalathosa yayılmıştır. Yaprak damarları derin, kaulis çanağından devam eden heliksler ise yaprak biçimindedir¹⁶⁹. Helikslerin yaprak formunda olması Antoninler Dönemine ait yeniliktir¹⁷⁰. Başaran ve Yıldızlı¹⁷¹ abakus çiçeğinin sapının, helikslerin aralarından geçip, yaprak demeti şeklinde işlenen abakus çiçeğine bağlandığı TY 4 numaralı

¹⁶⁰ Strocka 1988, 301.

¹⁶¹ İdil 1984, 10, res.7.

¹⁶² İdil 1984, 10.

¹⁶³ İdil 1984, 11, res.8-9.

¹⁶⁴ Başaran 1987, 45, lev.12b.

¹⁶⁵ İdil 1984, 11.

¹⁶⁶ İdil 1984, 14, res.16.

¹⁶⁷ İdil 1984, 14.

¹⁶⁸ Başaran-Yıldızlı 2016, 95, fig.31.

¹⁶⁹ Başaran-Yıldızlı 2016, 95.

¹⁷⁰ Başaran 1997, res.10, 12.

¹⁷¹ Başaran-Yıldızlı 2016, 96.

başlığın benzerlerinin Ephesos'da¹⁷², Kyzikos'da¹⁷³, Odessos'da¹⁷⁴ olduğunu ve başlığın Geç Antoninler-Erken Severuslar Dönemine ait olduğunu söylemişlerdir.

Parion Tiyatrosu TY 121 no.lu başlık¹⁷⁵ korinth tarzındaki olup alt sıradaki akanthus yaprakları arasındaki boşluklar oldukça azdır. Akanthus yapraklarının uçlarının birbirlerine temas ettiği yerlerde göz göz yapılar meydana gelmiştir. Abakus çiçeği çiçek rozeti biçimindedir, ortası düğmeye benzemekte ve dört taç yapraktan meydana gelmiştir. Yapraklar sivri haldeki uçlarıyla birbirlerine temas ederken küçük kapalı boşlukları çoğalmış ve kalathosun üzerini kaplamıştır¹⁷⁶. Bahsettiğimiz özellik Antoninler Döneminde 'ki başlıklarda görülmeye başlamış, Severuslar Döneminde ise kullanımı artmıştır¹⁷⁷.

Milet Pazar Kapısı'nda bulunan korinth ve kompozit başlıkları¹⁷⁸ döneme ait mimari özelliklerin işaret ettiği üzere Antoninler Dönemi içinde yapılmıştır¹⁷⁹. İzmir Agorasındaki korinth başlıkları da Antoninler Dönemi M.S. 180'den sonraya tarihlenir¹⁸⁰.

4.7. Severuslar Dönemi Korinth Başlıkları

Kilikia Syedra Sütunlu Caddesi'ne ait başlığındaki¹⁸¹ kalathosun üzerini saran yaprakların aralıkları azdır, orta damarın iki tarafında ikişer tane yaprak dilimi ile bir taç yaprak vardır ve orta damara, taç yaprağın kanalları açılır. Üst sıradaki akanthus yaprakları dört parmak biçiminde alttakiler ise üç parmak formundaki dilimleri bulundurur. Yaprakların uçlarının komşusundaki yaprakla temas ettiği yerlerde üçgen ya da baklava dilimi formunda boşluklar görülür. Bahsedilen korinth başlığını sahip

¹⁷² Vandeput 1996, 317, pl.84.1.

¹⁷³ Başaran 1997, 13, res.14.

¹⁷⁴ Ward-Perkins 1980, 50-51, 53, pl. XV a.

¹⁷⁵ Başaran-Yıldızlı 2016, 97, fig.33.

¹⁷⁶ Başaran-Yıldızlı 2016, 97.

¹⁷⁷ Başaran 1997, 15.

¹⁷⁸ İdil 1984, 33, lev.15, 2.3.

¹⁷⁹ İdil 1984, 33.

¹⁸⁰ Naumann-Kantar 1950, 107.

¹⁸¹ Kaplan 2013, 79, lev.66d.

olduğu dönemseller özellikler göz önünde bulundurulduğunda Severuslar Dönemi sonuna M.S. 212-235 aralığına tarihlemek mümkündür¹⁸².

Soloi-Pompeopolis 18 numaralı başlık¹⁸³, Cambazlı I nolu Tapınak Mezarlar'a ait korinth başlığı¹⁸⁴ ve Diokaisareia Tiyatrosu'nun sahne binasının II nolu başlığındaki¹⁸⁵ akanthus yaprakları dar ve ortadamarın iki tarafında ikişer yaprak dilimi ile taç yaprak vardır. Bu başlıklar Syedra Sütunlu Caddesi korinth başlığıyla benzerdir ve Severuslar Döneminden olduğu düşünülmektedir¹⁸⁶.

M.S. 2. yüzyılın ikinci yarısına ait korinth başlıklarının stil özellikleri; akanthus yapraklarındaki kanalların derin matkap oyuğu biçiminde olması, kalathos taban bileziğinin üzerinden devam eden yaprakların derin işlenmesi, yaprak parmaklarının sivri uçlu olması ve bunların yüzeylerinin V kesitli profillendirilmesi yoluyla kuvvetli ışık gölge efekti sağlanmasıdır¹⁸⁷.

Aphrodisias'ta M.S.2. yy' ın ortasından itibaren bir grup başlıkta farklı bir ortak stil oluştuğu fark edilmiş, dekorasyon birliğinden yola çıkılarak bir dekorasyon okulundan çıkmış olmaları gerektiği söylenmiştir¹⁸⁸. Bu bakımdan Aphrodisias Tiyatrosu Bazilika A kompozit başlıklarını¹⁸⁹, Milet Faustina Hamamları palestrasındaki kompozit başlığını¹⁹⁰ ve Milet Delphinion yeni salonlarda bulunan kompozit başlığını¹⁹¹ inceleyen İdil başlıkların basık ve geniş olması, sivri yaprak dişli yapısı, dairenin dörtte birini dolduran yaprak dilimlerinin ağ şeklinde kalathosun üzerini kapatması ortak özelliklerinden hareketle bir dekorasyon okulunun ürünü olmalarını gerektiğini belirlemiştir¹⁹².

Isaura Antik Kenti'nden yakın çevresine taşınmış olarak belirlenen beş korinth başlığı Büyüközer tarafından Geç Antoninler-Erken Severuslar Dönemi'ne

¹⁸² Kaplan 2013,79.

¹⁸³ Kaplan 2013, 80, lev.65f.

¹⁸⁴ Kaplan 2013, 80, lev.3 e-g.

¹⁸⁵ Kaplan 2013, 80, lev.9 e.

¹⁸⁶ Kaplan 2013, 80.

¹⁸⁷ Başaran 1999, 22-36; İdil 1979, 480-485.

¹⁸⁸ İdil 1984, 28-29.

¹⁸⁹ Heilmeyer 1970, 98 lev.32,1.

¹⁹⁰ Von Gerkan -Krischen 1928, 51, res.64; Kleiner 1970, 126 lev.9.

¹⁹¹ Kawerau-Rehm 1914, 141-142, res.22,23.

¹⁹² İdil 1984, 29.

tarihlendirilmiş, başlıkların biçimsel özelliklerinden yola çıkarak da Aphrodisias Dekorasyon Okulu'nun etkisindeki yerel bir atölyede yapılmış olabileceği belirtilmiştir¹⁹³.

Geç Antonin-Erken Severuslar Dönemine tarihlendirilen, Edincik Belediye Parkı'nda olan Kyz'88/Ed.6 env. no.lu başlıkta¹⁹⁴ Antoninler Döneminden itibaren görülen küçük kapalı ara boşlukların sayısı artmış, akanthus yaprak dişlerinin bir kısmı birbiriyle bir kısmı diğer yapraklarla birleşerek iki yaprak arasında üst üste oyulmalar oluşturularak Antoninler Döneminden daha gösterişli şematik yerleşim sağlanmış, yaprak dişleri yan yapraklara ince bantlarla bağlanarak göz göz alanlar oluşturulmuş, kaulisler silik vaziyette yer alırken akanthus yapraklarında yapay bir görünüm tespit edilmiştir¹⁹⁵.

Kyzikos Hadrian Tapınağı'ndan ele geçen Kyz'89/13 env.no.lu başlık¹⁹⁶ ise Geç Dönem Severus stil özelliklerini taşıyan örneklerden biridir ve taban bileziğine bağlanan akanthus yaprak dişlerinin arası göz göz biçimde oyulmuştur¹⁹⁷.

4.8. Geç Antik Dönem Korinth Başlıkları

Kyzikos'tan Geç Antik Dönemde yapılmış korinth başlıkları da bulunmuş ve başlıklardaki Bizans'a kadar olan değişim ile kazandığı yeni özgün özellikler gözlemlenebilmiştir. Bu başlıklarda çoğunlukla beyaz mermer kullanılmış fakat Geç Antik Dönemin ilerleyen zamanlarından itibaren farklı taş kullanılması Bizans ustalarının Klasik Çağ mermer ocaklarını kullanmayıp devşirme malzeme kullandıkları anlamına gelmektedir¹⁹⁸.

Kyz'88/141 no.lu başlık¹⁹⁹ Geç Antik Devir için belirleyici olan, alt sıradaki akanthus yapraklarının tabanda birleşerek dişlerinin arasında meydana gelen dörtgen alanı bulundurur²⁰⁰. Geç Antik Çağ'a ait Kyz'88/119 no.lu başlığında²⁰¹ yaprakların

¹⁹³ Büyüközer 2013, 97-111.

¹⁹⁴ Başaran 1997, 15, res.19.

¹⁹⁵ Başaran 1997, 15.

¹⁹⁶ Başaran 1997, 16, res. 21.

¹⁹⁷ Başaran 1997,16.

¹⁹⁸ Başaran 1997, 23.

¹⁹⁹ Başaran 1997, 20, res.35.

²⁰⁰ Başaran 1997, 20.

uçlarının kıvrık olması ve buradaki kompleks yapı dikkat çekmekle birlikte abakus tablasının balık pulu biçiminde süslendiği aynı zamanda da daha yüzeysel bir işçilik anlayışının benimsendiği görülmektedir²⁰².

Kyz'88/151 env. no.lu korinth başlığındaki²⁰³ akanthusların yarak çelenklerinde birleşerek kapalı alanlar meydana getirmesi, yaprak dişlerinin bölünerek sayılarını arttırması dönem içerisinde görülen ileri bir stil özelliğidir ve bu başlığın da abakus tablasında balık pulu işleminin kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca M.S. 3. yy. sonlarında doğru görülmeye başlanan akanthus yaprak dişlerinin bölünüp kıvrılması ve birbirilerine temasıyla oluşan küçük kapalı dairesel yapılarla M.S. 4. yy' da sıklıkla karşılaşmıştır²⁰⁴.

5. EDİRNE ARKEOLOJİ VE ETNOGRAFYA MÜZESİ'NDE BULUNAN KORİNTH BAŞLIKLARI

KB-1

Numaralı mermerden yapılmış korinth başlığının yüksekliği 36 cm, üst genişliği 48 cm ve alt çapı 36 cm.'dir. 8 adet birinci sıra akanthus yaprağı ile başlar. Birinci sıra akanthus yapraklarının ölçülebilen yüksekliği 15 cm genişliği 12 cm'dir. 7 adet sayılabilen ikinci sıra akanthus yaprağı vardır. İkinci sıra akanthus yapraklarının ölçülebilen yüksekliği 9 cm genişliği 10 cm'dir. Başlığın üst kısmında merkezde derinliği 5 cm ve çapı 4,5 cm ölçülerinde dübel yuvası vardır. Başlık, kalathos ve abakus kısmından oluşmaktadır. Başlığın üst kısmında hafif aşınmalar meydana gelmiştir. KB-1 numaralı korinth başlığının bir cephesi tahrip olmuş durumda kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Bir yüzü sağlamdır. Ancak burada da yaprak parmak uçları, taç yaprakları aşınmış ve kırıktır. Akanthus yapraklarında kırıklar mevcut olsada genel olarak tanımlamak mümkündür. Takip edilebildiği kadarıyla yapraklar orta damar yanında ikişer yaprak dilimi ve üstte ise taç yaprağından oluşmaktadır. Alt yaprak dilimi üç parmakdan oluşmaktadır. Parmaklar sivri bitimlidir. Parmaklar içerisinde yüzeylerde derin ve ancak düzensiz yivler mevcuttur. İkinci yaprak dilimleri parmak uçları tahrip

²⁰¹ Başaran 1997, 21, res.38.

²⁰² Başaran 1997, 21.

²⁰³ Başaran 1997, 21, res. 39.

²⁰⁴ Başaran 1997, 21.

olmuştur. Bu nedenle kaç parmağa sahip oldukları bilinmemektedir. Buna karşın başlık kaidesinden çıkan derin, geniş kanalın yaprak dilimi içerisine uzandığı görülmektedir. Diğer parmaklar içerisindeki yüzeysel yivler bu kanala açılmaktadır. Yaprak dilimleri arasındaki gözler damla biçimlidir. Üst taç yaprağından iki adet derin ve geniş kanal orta damarın yanından aşağı doğru ikinci yaprak diliminin üstte bittiği noktaya kadar uzanmaktadır. Kalathos zeminini sarmış olan yapraklar oldukça geometriksel görünüme sahiptir. Alt ve üst yaprak dilimlerine ait parmaklar birbirleriyle birleşmektedir. Alt sıra akanthus yapraklarının arasından üst çelenge ait yapraklar çıkmaktadır. Bunlar oldukça aşınmış yüzeylere sahiptir. Buna karşın yapraklar içerisindeki kanallar düzensiz bir şekilde çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca bunlar oldukça derin ve geniş yarıklar şeklindedir. Kauliks çalışılmamıştır. Kaplama yaprakları aşınmış olsada kanalların üst akanthus yapraklarında olduğu gibi düzensiz ve özensiz çalışıldıkları açıktır. Abakus kısmı kırık olup, abakusun tam ortasında kabartma şeklinde abakus çiçeği bulunmaktadır.

Abakus tablasının balık pulu biçiminde süslendiği aynı zamanda daha yüzeysel bir işçilik ile yapıldığı görülmektedir. Abakus çiçeği tomurcuk görünümünde işlenmiştir. Bu özellikteki başlıklar Anadolu kökenli olup, Erken Hristiyanlık-Bizans Dönemi'nde başkent atölyelerinde yoğun olarak üretilmiştir. KB-1 korinth başlığı Geç Antik Dönem başlığı olarak tarihlendirilebilir.

Tarihleme Önerisi: Geç Antik Dönem

Literatür: Aydın 2016, 198, Kat. Nr. 103; Aydın 2016, 209, Kat.Nr. 123; Tezcan 1989, 308 vd. 312 vd. 319 vd. Res. 417, 418, 425, 426.

KB-2

Numaralı mermerden yapılmış korinth başlığının yüksekliği 31 cm, üst genişliği 33 cm ve alt çapı 23 cm.'dir. 6 adet sayılabilen birinci sıra akanthus yaprağı ile başlar. Birinci sıra akanthus yapraklarının ölçülebilen yüksekliği 11 cm genişliği 7 cm'dir. 4 adet sayılabilen ikinci sıra akanthus yaprağı vardır. İkinci sıra akanthus yapraklarının ölçülebilen yüksekliği 10 cm genişliği 7 cm'dir. Başlığın üst kısmında merkezde iki adet ölçüleri aynı uzunluğu 15 cm, genişliği 7 cm ve derinliği 4 cm dikdörtgen formulu dübel deliği vardır. Başlık, kalathos ve abakus kısmından oluşmaktadır. Kalathos kaplama yaprakları, volüt, akanthus yapraklarından oluşmaktadır. Yapraklar çok kötü tahrip olmuş vaziyettedir. Abakusla kalathos arasında bir dudak formu meydana gelmiştir. Abakus levha ve taç kısmından oluşmaktadır. Başlığın üçte birlik kısmı tamamen kırıktr. Ayrıca geri kalan kısımlarında ise akanthus yaprakları tamamen aşınmış ve volütler kırıktr. Akanthus yapraklarının yoğun bir şekilde aşınmış olması nedeniyle ayrıntılı tanımlarını yapmak mümkün değildir. Ancak seçilebildiği kadarıyla yaprak gözlerinin dikdörtgen yarıklar şeklinde çalışıldığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra yapraklar üzerinde kullanılan yoğun matkap ışık gölge oyunlarının görülmesini sağlamıştır. Bu durum sayesinde başlık gösterişli ve etkileyici bir görünüm kazanmıştır. Kaulikslerin kökü sadece çalışılmış ve üçgen prizma formundadır. Kaplama yaprakları dikey derin kanallarla yüzeyi vurgulanmıştır. Volüt sapları görünüyormasına rağmen heliksler çalışılmamıştır. Başlığın bir yüzeyinde abakus çiçeğinin sapı görülmektedir. Abakus çiçeği tahrip olmuştur.

Başlık üzerindeki bitkisel elemanların tahribat durumu benzerlerini bulma konusunda bizlere yardımcı olmamaktadır. Ancak kauliks kökünün üçgen prizmasına indirgenmiş hali M.S. 2. ve 3. yy. başlıkları için önemli bir kriterdir. Bunun yanı sıra kullanılan dikdörtgen yarıklar şeklindeki gözler ve yapraklar üzerindeki derin ışık gölge yansımaları M.S. 2. yy 'ın 2. yarısına işaret etmektedir. Yaprak parmakları doğallıktan uzaklaşması üçgen ve sivri bitimleri M.S. 2. yy 'ın 2. yarısının özelliklerini göstermektedir. Smyrna Agorasında bulunan korinth başlıkları M.S. 2. yy 'ın 2. yarısına, Ankyra'daki sütunlu caddenin M.S. 2. yüzyılın sonu ve 3. yüzyılın başlarına tarihlenen korinth başlıkları ve Tarsus Müzesinde bulunan M.S. 2. yüzyılın 2. yarısı – M.S. 3. yüzyılın başlarına tarihlenen korint başlıklarıyla benzerdir. KB-2 korinth başlığı muhtemelen M.S. 2. Yüzyılın 2. yarısı olarak tarihlendirilebilir.

Tarihleme Önerisi: M.S. 2. Yüzyılın 2. yarısı.

Literatür: İdil 1981-1982, 178-179, Res. 8a; Kadioğlu 2011, 176, Fig.104; Kaplan 2016, 160, Kat. Nr. 60.

KB-3

Numaralı mermerden yapılmış korinth başlığının yüksekliği 53 cm, üst genişliği 67 cm ve alt çapı 42 cm.'dir. Akanthus yapraklarının çok tahrip olmasından dolayı ölçüsü alınamamıştır. Başlığın üst kısmında uzunluğu 10 cm, genişliği 9 cm ve derinliği 7 cm dikdörtgen formlu dübel yuvası vardır. KB-3 başlığının bir cephesi oldukça tahrip olmuş ve kırıktır. Dışarıda teşhir edilmesi ve hava koşullarından olumsuz şekilde etkilenmesinden dolayı bazı kısımlarında çatlamlar gözlemlenmiştir. Başlık, kalathos ve abakus kısmından oluşmaktadır. Dudak levha ve taç kısmından oluşuyor. Kalathos üzerine iki sıra akanthus yaprakları işlenmiştir. Akanthus yaprakları klasik bilinen akanthus yaprak formundan farklı özelliklere sahiptir. Çünkü bunlar rüzgâr esnasında hareketli ve bir kenara yatar bir şekilde çalışılmışlardır. Ancak bu geçişler oldukça aşınmış olduğu için tanımlamak mümkün değildir. Yalnız akanthus yapraklarının korunan kısımlarına bakıldığında yoğun matkap kullanımının var olduğu görülmektedir. Özellikle yaprak dilimlerinde ince dişli parmaklar ve dilimler içerisindeki derin kanallar bunu kanıtlamaktadır. Kalathos yüzeyi ikinci sıra akanthus yaprağı sırasından sonra abakusa kadar olan kısımda geniş verilmiştir. Kaulis kökleri kalathos yüzeyine gömülü vaziyettedir. Tahrip olan abakus çiçeği kabartma şeklinde verilmiştir. Kabartma şeklinde verilen abakus çiçeğinin sapı kalathosta işlenmiş ve abakusa geldiği kısımda yanlara doğru açılıp iç kaplama yapraklarının üzerine oturan geniş yüzeyli iki filiz şeklinde yapraklar oluşturmuştur.

Akanthus yaprak parmaklarında yaprak dilimleri ince dişli çalışılmış ve yoğun matkap işçiliği kullanılmıştır. Bu özelliklerden dolayı KB-3 korinth başlığı Severuslar Dönemi olabilir. KB-3 korinth başlığında rüzgâr esnasında hareketli ve bir kenara yatar bir şekilde akanthus yaprakları işlenmiş. Küçük Asya kentlerinden Herakleia Pontika, Soloi Pompeiopolis sütunlu cadde, M.S. 206-207 yıllarına tarihlenen Hierapolis tiyatrosu korinth başlıklarıyla benzerdir. KB-3 başlığı yansıttığı özellikleri ve benzerleriyle karşılaştırıldığında Severuslar Dönemine tarihlendirilebilir.

Tarihleme Önerisi: Severuslar Dönemi

Literatür: Peschlow-Bindokat 1975, 383-387; Atik 2000, 313-314, Abb. 30-32; Kaplan 2008, 113 Fig.6.

KB-4

Numaralı mermerden yapılmış korinth başlığının yüksekliği 42 cm, üst genişliği 37,5 cm ve alt çapı 36 cm.'dir. 7 adet sayılabilen birinci sıra akanthus yaprağı ile başlar. Birinci sıra akanthus yapraklarının ölçülebilen yüksekliği 14 cm genişliği 16 cm'dir. 7 adet sayılabilen ikinci sıra akanthus yaprağı vardır. İkinci sıra akanthus yapraklarının ölçülebilen yüksekliği 19 cm genişliği 14 cm'dir. Dübel yuvası yoktur. Başlığın, abakus kısmı tamamen tıraşlanmıştır. Sadece kalathos kısmından oluşmaktadır. Kalathosun üzerinde alt ve üst sıra akanthus yaprakları, kauliks kaplama yapraklarının bir alt kısmı görülmektedir. Başlığın diğer kalan kısmı tamamen tıraşlanmıştır. Bu nedenle KB-4 başlığı eksiktir. Akanthus yapraklarının yüzeyi birçok noktada aşırı tahribata uğramıştır. Ancak korunmuş bir noktada akanthus yapraklarını tanımlamak kısmende olsa mümkündür. Alt yaprak dilimi dört parmaktan oluşmaktadır. Parmaklar sivri bitimlidir. İkinci yaprak dilimleri parmak uçları tahrip olmuştur. Bu nedenle kaç parmağa sahip oldukları bilinmemektedir. Parmaklar içerisinde yüzeylerde derin ve ancak düzensiz yivler mevcuttur. Başlık kaidesinden çıkan derin, geniş kanalın yaprak dilimi içerisine uzandığı görülmektedir. Diğer parmaklar içerisindeki yüzeysel yivler bu kanala açılmaktadır. Üst yaprak dilimi tahrip olmuştur. Alt yaprak dilimine ait iki parmak üst yaprak diliminin alt parmağına dokunmuştur. Bu alanda dikdörtgen yarık ve üçgen gözler oluşmuştur. Alt ve orta yaprak dilimlerine ait parmaklar, komşu akanthusun parmaklarıyla tamamen birleşirler ve bu alanlarda geometriksel şekillere benzer boşluklar oluşmaktadır. Kaplama yapraklarının yüzeyleri aşınmıştır.

Akanthus yaprak dilimlerinin dört parmaklı yapısı, Aphrodisias dekorasyon okulunun tipik özelliği olarak görülmektedir. Yaprak parmaklarında derin kanallar oluşmuştur. M.S. 180-200 Aphrodisias Tetrapylonu ve Bouleuterionunda ki korinth başlıklarıyla benzerlik göztermektedir. KB-4 korinth başlığı Geç Antoninler Erken Severuslar Dönemine tarihlendirilebilir.

Tarihleme Önerisi: Geç Antoninler Erken Severuslar Dönemi

Literatür: Rohmann 1998, Taf. 9-10; Kaplan 2008, 287 vd. Fig. 11-12; Spanu 2011, Pl. 31, 1.

KB-5

Numaralı mermerden yapılmış Korinth başlığının yüksekliği 46 cm, üst genişliği 81 cm ve alt çapı 55 cm.'dir. 8 adet birinci sıra akanthus yaprağı ile başlar. Birinci sıra akanthus yapraklarının ölçülebilen yüksekliği 23 cm genişliği 20 cm'dir. Başlığın üst kısmında merkezde derinliği 6 cm ve çapı 10 cm ölçülerinde dübel yuvası vardır. Başlığın üst kısmında kenarda uzunluğu 8 cm, genişliği 7 cm ve derinliği 4,3 cm ölçülerinde kenet yuvası mevcuttur. KB-5 korinth başlığı üst kalathos ve abakus kısmından oluşmaktadır. Başlık iki ayrı parça halinde yapılmıştır. Alt kalathos parçası müzede yaptığımız incelemeler sırasında tespit edilememiştir. Kalathos üzerinde üst akanthus yaprak sırası, kaulisler, kaplama yaprakları, abakus çiçeği sapı, heliksler mevcuttur. Abakus kısmı volütler ve akanthus yapraklarının bazıları tahrip olmuştur. Heliks yaprak formuna dönüşmüştür. Yaprak dilimleri parmak uçları tahrip olmuştur. Bu nedenle kaç parmağa sahip oldukları bilinmemektedir. Yaprak dilimi içerisine derin ve geniş kanalların uzandığı görülmektedir.

Heliksin yaprak formuna dönüşmesi M.S. 2. yy 'dan daha erken olamayacağını gösteriyor. M.S. 2. Yüzyılın sonu M.S. 3. Yüzyılın başına tarihlenen Aphrodisias dekorasyon okulunun eserleri ile benzerdir. Ankyra'daki sütunlu caddenin M.S. 2. Yüzyılın sonu 3. Yüzyılın başına tarihlenen korinth başlıklarındaki akantuhus yapraklarıyla benzer özellikler mevcuttur.

Tarihleme Önerisi: M.S. 2. yüzyılın sonu – M.S. 3. yüzyılın başı.

Literatür: Heilmeyer 1970, 97-101; Vandeput 1997, 173 Lev. 20, 1-2; Kadioğlu 2006, Lev. 59.2; Kadioğlu 2011, 174, Fig.104

KB-6

Numaralı mermerden yapılmış korinth başlığının yüksekliği 26 cm, üst genişliği 35.5 cm'dir. 4 adet tek sıra akanthus yaprağı işlenmiştir. Yapraklarının ölçülebilen yüksekliği 26 cm ve genişliği 35.5 cm'dir. Başlığın üst kısmında merkezde uzunluğu 5 cm, genişliği 5 cm ve derinliği 4 cm ölçülerinde kenet yuvası mevcuttur. KB-6 korinth başlığı zamanla tahribata uğradığından dolayı üzerinde yer alan bezemeler net olarak görülememektedir. Dışarıda teşhir edilmesi ve hava koşullarından olumsuz şekilde etkilenmesinden dolayı bazı kısımlarında çatlamlar gözlemlenmiştir. Akanthus yapraklarındaki kanallar ve damarlar yüzeysel işlenmiştir. Tahrip olan abakus çiçeği kabartma şeklinde verilmiştir. Başlığın kalathosunda tek sıra ince akanthus yaprağı işlenmiştir. Yaprak dilimleri parmak uçları tahrip olmuştur.

Tarihleme Önerisi: M.S. 5. yüzyılın 2. yarısı – M.S. 6 yüzyılın başı.

Literatür: Rohmann 1995, 109, Taf. 42, 3; Niewöhner 2007, 195-196, 271-272, Taf. 42, 363-367; Aydın 2016, 208, Kat. Nr. 121.

KATALOG

Kat. No: KB-

Müze Env. No: 15

Cinsi: Mermer

Eserin Müzeye Geliş Şekli: Hibe

Ölçüler;

Yük: 36 cm.

Üst Gen: 48 cm.

Alt Çap: 36 cm.

Birinci Sıra Akanthus Yapağı

Yaprak Sayısı: 8

Yük: 15 cm.

Gen: 12 cm.

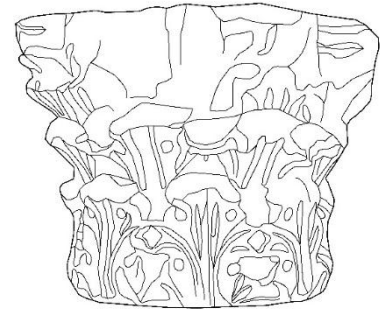
İkinci Sıra Akanthus Yapağı

Yaprak Sayısı: 7

Yük: 9 cm.

Gen: 10 cm.

Dönem: Geç Antik Dönem

Tanım: KB-1 numaralı mermerden yapılmış korinth başlığı kalathos ve abakus kısmından oluşmaktadır. Bir cephesi tahrip olmuş durumda kırıklar ve aşınmalar mevcuttur. Ancak bir yüzü sağlam durumdadır. Sağlam cephesindeki yaprak parmak uçları ve taç yaprakları aşınmış ve kırıktır.

Kat. No: KB-2

Müze Env. No: 16

Cinsi: Mermer

Eserin Nasıl Geldiği: Hibe

Ölçüler;

Yük: 31 cm.

Üst Gen: 33 cm.

Alt Çap: 23 cm.

Birinci Sıra Akanthus Yapağı

Yaprak Sayısı: 6

Yük: 11 cm.

Gen: 7 cm.

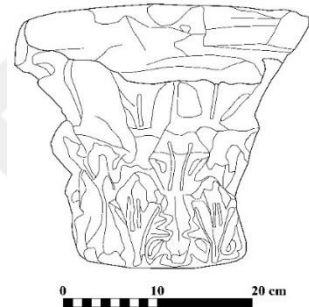
İkinci Sıra Akanthus Yapağı

Yaprak Sayısı: 4

Yük: 10 cm.

Gen: 7 cm.

Dönem: Severuslar Dönemi

Tanım: KB-2 numaralı mermerden yapılmış korinth başlığı kalathos ve abakus kısmından oluşmaktadır. Başlığın üçte birlik kısmı tamamen kırıktır. Ayrıca geri kalan kısımlarında ise akanthus yaprakları tamamen aşınmış ve volütler kırıktır. Yapraklar çok kötü tahrip olmuş vaziyettedir.

Kat. No: KB-3

Müze Env. No: 17

Cinsi: Mermer

Eserin Nasıl Geldiği: Hibe

Ölçüler;

Yük: 53 cm.

Üst Gen: 67 cm.

Alt Çap: 42 cm.

Birinci Sıra Akanthus Yapağı

Yaprak Sayısı: -

Yük: -

Gen: -

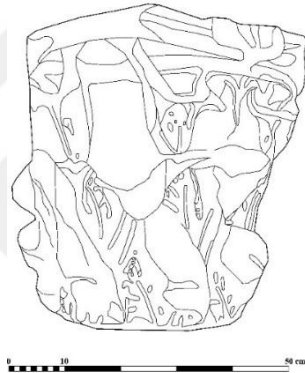
İkinci Sıra Akanthus Yapağı

Yaprak Sayısı:

Yük: -

Gen: -

Dönem: Severuslar Dönemi

Tanım: KB-3 numaralı mermerden yapılmış korinth başlığı kalathos ve abakus kısmından oluşmaktadır. Başlığın bir cephesi oldukça tahrip olmuş ve kırıktır. Dışarıda teşhir edilmesi ve hava koşullarından olumsuz şekilde etkilenmesinden dolayı bazı kısımlarında çatlamlar gözlemlenmiştir.

Kat. No: KB-4

Müze Env. No: 2016-17 Etütlük

Cinsi: Mermer

Eserin Nasıl Geldiği: Bağış

Ölçüler;

Yük: 42 cm.

Üst Gen: 37,5 cm.

Alt Çap: 36 cm.

Birinci Sıra Akanthus Yaprığı

Yaprak Sayısı: 7

Yük: 14 cm.

Gen: 16 cm.

İkinci Sıra Akanthus Yaprığı

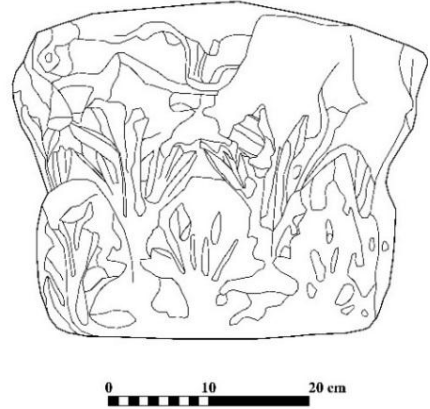
Yaprak Sayısı: 6

Yük: 19 cm.

Gen: 14 cm.

Dönem: Geç Antoninler Erken

Severuslar Dönemi

Tanım: KB-4 numaralı mermerden yapılmış korinth başlığı abakus kısmı tamamen tıraşlanmıştır. Sadece kalathos kısmından oluşmaktadır. Kalathosun üzerinde alt ve üst sıra akanthus yaprakları, kauliks kaplama yapraklarının bir alt kısmı görülmektedir. Başlığın diğer kalan kısmı tamamen tıraşlanmıştır. Bu nedenle KB-4 başlığı eksiktir.

Kat. No: KB-5

Müze Env. No: 2043

Cinsi: Mermer

Eserin Nasıl Geldiği: Vize
Kaymakamlığı tarafından getirilmiştir.

Ölçüler;

Yük: 46 cm.

Üst Gen: 81 cm.

Alt Çap: 55 cm.

Birinci Sıra Akanthus Yapağı

Yaprak Sayısı: 8

Yük: 23 cm.

Gen: 20 cm.

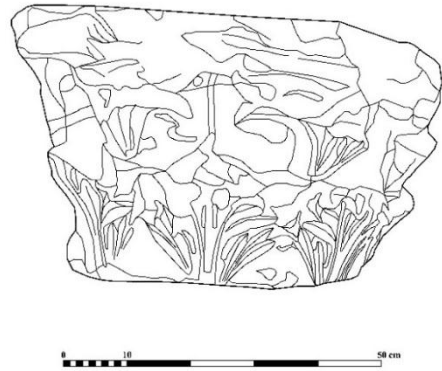
İkinci Sıra Akanthus Yapağı

Yaprak Sayısı: -

Yük: -

Gen: -

Dönem: M.S. 2. yüzyılın sonu – M.S. 3.
yüzyılın başı.

Tanım: KB-5 numaralı mermerden yapılmış korinth başlığı üst kalathos ve abakus kısmından oluşmaktadır. Başlık iki ayrı parça halinde yapılmıştır. Alt kalathos parçası müzede yaptığımız incelemeler sırasında tespit edilememiştir

Kat. No: KB-6

Müze Env. No: -

Cinsi: Mermer

Eserin Geliş Şekli: -

Ölçüler;

Yük: 26 cm.

Üst Gen: 35,5 cm.

Alt Çap: -

Birinci Sıra Akanthus Yapağı

Yaprak Sayısı: 4

Yük: 12 cm.

Gen: 13 cm.

İkinci Sıra Akanthus Yapağı

Yaprak Sayısı: -

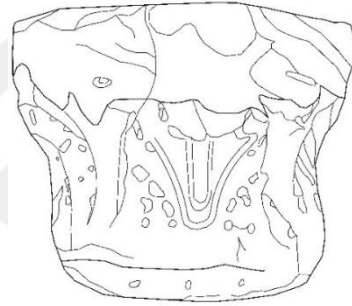
Yük: -

Gen: -

Dönem: M.S. 5. yüzyılın 2. yarısı – M.S. 6 yüzyılın başı.

0 10 20 cm

0 10 20 cm

Tanım: KB-6 numaralı mermerden yapılmış korinth başlığı kalathos ve abakus kısmından oluşmaktadır. KB-6 korinth başlığı zamanla tahribata uğradığından dolayı üzerinde yer alan bezemeler net olarak görülememektedir.

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Çalışmamı Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nin bahçesinde bulunan ve satın alma yoluyla müzeye gelen korinth başlıkları oluşturmaktadır. Müzede dokuz adet envanter numaralı korinth başlığı işlenmiştir. Bunlardan altı tanesi korinth başlığı geriye kalan üç tanesi kompozit başlıktır. Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde bulunan korinth başlıkları adlı konumla ilgili kütüphanelerde ve dijital ortamlarda literatür taraması yapılmıştır. Müzede bulunan bu eserlerin kataloglama, çizim ve fotoğraflama işlemleri tamamlanmıştır. Eserlerin fotoğrafları detaylı bir şekilde çekilmiş, çekimi yapılan eserler dijital ortama aktararak çizimi gerçekleştirilmiştir.

Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesi'nde bulunan korinth başlıklarının dışarıda teşhir edilmesi ve olumsuz hava koşulları eser üzerinde tahrip ve aşınmaya neden olmuştur. Mermerden yapılmış olan başlıkların bir kısmı kaba işçilikle bir kısmı ince işçilikle yapılmıştır.

KB-1 numaralı korinth başlığı Geç Antik Dönem başlığı olarak tarihlendirilebilir. Başlığın abakus tablasının balık pulu biçiminde süslendiği aynı zamanda daha yüzeysel bir işçilik ile yapıldığı görülmektedir. Kalathos zeminini sarmış olan yapraklar oldukça geometriksel görünüme sahiptir. Alt ve üst yaprak dilimlerine ait parmaklar birbirleriyle birleşmektedir. Abakus çiçeği tomurcuk görünümünde işlenmiştir. Bu özellikteki başlıklar Anadolu kökenli olup, Erken Hristiyanlık-Bizans Dönemi'nde başkent atölyelerinde yoğun olarak üretilmiştir. KB-1 korinth başlığı yansıttığı stil özellikleriyle Geç Antik Dönem başlığı olarak tarihlendirilebilir.

KB-2 numaralı başlık üzerindeki bitkisel elemanların tahribat durumu benzerlerini bulma konusunda bizlere yardımcı olmamaktadır. Ancak kauliks kökünün üçgen prizmasına indirgenmiş hali M.S. 2. ve 3. yy. başlıkları için önemli bir kriterdir. Bunun yanı sıra kullanılan dikdörtgen yarıklar şeklindeki gözler ve yapraklar üzerindeki derin ışık gölge yansıması M.S. 2. yy 'ın 2. yarısına işaret etmektedir. Yaprak parmakları doğallıktan uzaklaşması üçgen ve sivri bitimleri M.S. 2. yy 'ın 2. yarısının özelliklerini göstermektedir. KB-2 korinth başlığı muhtemelen M.S. 2. Yüzyılın 2. yarısı olarak tarihlendirilebilir.

KB-3 numaralı korinth başlığında akanthus yaprak parmaklarında yaprak dilimleri ince dişli çalışılmış ve yoğun matkap işçiliği kullanılmıştır. Akanthus yaprakları klasik

bilinen akanthus yaprak formundan farklı özelliklere sahiptir. Başlıkta rüzgâr esnasında hareketli ve bir kenara yatar bir şekilde akanthus yaprakları işlenmiş. KB-3 başlığı yansıttığı özellikleri ve benzerleriyle karşılaştırıldığında Severuslar Dönemine tarihlendirilebilir.

KB-4 numaralı başlıkta akanthus yaprak dilimlerinin dört parmaklı yapısı, Aphrodisias dekorasyon okulunun tipik özelliği olarak görülmektedir. Alt ve orta yaprak dilimlerine ait parmaklar, komşu akanthusun parmaklarıyla tamamen birleşirler ve bu alanlarda geometriksel şekillere benzer boşluklar oluşmaktadır. Kaplama yapraklarının yüzeyleri aşınmıştır. Yaprak parmaklarında derin kanallar oluşmuştur. KB-4 korinth başlığı Geç Antoninler Erken Severuslar Dönemine tarihlendirilebilir.

KB-5 numaralı başlığın yaprak dilimleri ve parmak uçları tahrip olmuştur. Bu nedenle kaç parmağa sahip oldukları bilinmemektedir. Yaprak dilimi içerisine derin ve geniş kanalların uzandığı görülmektedir. Abakus kısmı volütler ve akanthus yapraklarının bazıları tahrip olmuştur. Heliks yaprak formuna dönüşmüştür. Yaprak dilimleri parmak uçları tahrip olmuştur. Heliksin yaprak formuna dönüşmesi M.S. 2. yy 'dan daha erken olamayacağını gösteriyor. KB-5 korinth başlığı M.S. 2. yüzyılın sonu – M.S. 3. yüzyılın başına tarihlendirilebilir.

KB-6 korinth başlığı zamanla tahribata uğradığından dolayı üzerinde yer alan bezemeler net olarak görülememektedir. Dışarıda teşhir edilmesi ve hava koşullarından olumsuz şekilde etkilenmesinden dolayı bazı kısımlarında çatlama gözlemlenmiştir. KB-6 numaralı başlığın akanthus yapraklarındaki kanallar ve damarlar yüzeysel işlenmiştir. Tahrip olan abakus çiçeği kabartma şeklinde verilmiştir. KB-6 korinth başlığı stil özellikleri ile M.S. 5. yüzyılın 2. yarısı – M.S. 6 yüzyılın başına tarihlendirilebilir.

Yapılan araştırmalar ve değerlendirmeler neticesinde Edirne Arkeoloji ve Etnografya Müzesine satın alma yoluyla gelen korinth başlıklarının en erken örneğinin muhtemelen M.S. 2. Yüzyılın 2. Yarısı en geç örneğinin M.S. 5. Yüzyılın 2. Yarısı- M.S. 6. Yüzyılın başına tarihlendirilebilir. Yukarıda ayrıntılarıyla incelenen başlıkların M.S. 2. yüzyılın 2. yarısı ve M.S. 6. Yüzyılın başına kadar süren bir mimari yapılanmanın varlığını açıkça ortaya koymaktadır. Fakat korinth başlıklarının hangi yapı veya yapılara ait olduğu bölgede yapılacak daha kapsamlı bilimsel araştırmalar sayesinde netlik kazanacaktır.

KAYNAKÇA

- Akurgal 1988 E. Akurgal, Anadolu Uygarlıkları, İstanbul, 1988.
- Alp 2006 O. Alp, Pisidia Bölgesi Roma Dönemi Bezemeli Mimari Elemanları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi S.B.E., Ankara, 2006.
- Alzinger 1974 W. Alzinger, Augusteische Architektur in Ephesos, Jahrefeste des Österreichischen Archäologischen Institutes in Wien, Bd. 16, 1974.
- Atik 2000 N. Atik, “Vorbericht über die Untersuchungen an der Fassade des Theaters von Perge”, AA 2000, 313-314.
- Aydın 2016 A. Aydın, Tarsus Müzesi Taş Eserleri Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler, Mersin Üniversitesi, İstanbul, 2016, 208.
- Bammer 1973 A. Bammer, “Hellenistische Kapitelle aus Efes”, A.M 8, 1973, 214-234.
- Başaran 1987 C. Başaran, Anadolu Mimari Bezemeleri II. Roma Çağı Lotus- Palmet Örgesi, Atatürk Üniversitesi S.B.E Doktora Tezi, Erzurum, 1987.
- Başaran 1988 C. Başaran, Arkeolojiye Giriş I, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayını, Erzurum, 1988.
- Başaran 1995 C. Başaran, Anadolu Mimari Bezemeleri, Erzurum, 1995.
- Başaran 1995 C. Başaran, Antik Çağ Mimarisinde Estetik Anlatım, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı:1, 1995, 9-14.
- Başaran 1997 C. Başaran, “Kyzikos Korinth Başlıkları”, T.A.D., Cilt:1, Sayı:31, 1997, 1-52.
- Başaran 1999 C. Başaran, Anadolu Kompozit Başlıkları, İstanbul, 1999.
- Başaran-Yıldızlı 2016 C. Başaran, M. Yıldızlı, "Parion Tiyatrosu Roma Dönemi Mimari Bezemeleri", Parion Roma Tiyatrosu 2006-2015 Yılı Çalışmaları, Mimarisi ve Buluntuları, Ankara, 2016, 77-105.

- Baydur 1992 N. Baydur, “1990 Yılı Tarsus-Donuktaş Kazısı”, XIII.KST.II, Ankara, 1992, 309-323.
- Bingöl 1980 O.Bingöl, Das İonischen Normalkapitell In Hellenistischer Und Römischer Zeit In Kleinasien, Tübingen, 1980.
- Bumin 1993 K. Bumin, Edirne,Kültür Bakanlığı Yayınları,İstanbul, 1993.
- Büyükkolancı-Söğüt 2012 M. Büyükkolancı, B. Söğüt, “Ephesos – Ayasuluk Kompozit Başlığı”, Stratonikeia’dan Laginaya – Ahmet Adil Tırpan Armağanı, İstanbul, 2012, 115-126.
- Büyüközer 2013 Z.G. Büyüközer, “Isaura Antik Kenti'nden Yakınındaki Yerleşim Alanlarına Taşınmış Korinth Başlıkları”, TÜBA-AR 16, 2013, 97-111.
- Boysal 1957 Y. Boysal, “Die Korinthischen Kapitelle der Hellenistischen Zeit Anatoliens”, Anadolu (Anatolia) II, Ankara, 1957, 123-132.
- Coulton 1977 J.J. Coulton, Greek Architects at Work, London, 1977.
- Darkot 1993 R. Darkot, Edirne’nin 600. Fethi Yıldönümü Armağan Kitabı, Ankara, 1993.
- Ebeling 1924 H.L. Ebeling, “The Origin of the Corinthian Capital”, The Art Bulletin, Vol. 6, 75-81, New York, 1924.
- Erdem 1995 Z.K. Erdem, “Anadolu Hadrian Dönemi”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1995.
- Erzen 1994 A. Erzen, İlkçağ Tarihinde Trakya, İstanbul, 1994.
- Fıratlı 1979 N. Fıratlı, Impression Sur Le Temple Et Le Theatre De Bolu (Bithynion-Claudiopolis) En Bithynie Florigelium Anatolicum, Paris, 1979.
- Fischer 1990 M.L. Fischer, Das Korinthische Kapitell im Alten Israel in Der Hellenistischen und Römischen Periode, Mainz am Rhein, 1990.
- Gans 1992 U.V. Gans, Korinthiesierende Kapitelle der Römischen

	Kaiserzeit, Wien, 1992.
Gülbay 2009	O. Gülbay, "Anadolu'da İmparator Hadrianus Dönemi İmar Faaliyetleri" Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2009.
Gürsey-Atik	Y. Gürsey, T. Atik, Trakya ve Marmara, Türkiye Ansiklopedisi 2, İstanbul.
Heilmeyer 1970	W.D Heimeyer, Korinthische Normalkapitelle, Studien zur Geschichte der Römischen Architekturdekoration., RM. Erg. Bd.16, Heidelberg, 1970.
İdil 1979	V. İdil, "Stratonikeia'da (Eskihisar) Kenti'nin Kuzey Kapısının İç Kesimindeki Korinth Başlığı", VIII. Türk TK Bildirileri, Ankara, 1979.
İdil 1981-1982	V. İdil, " Korintische Kapitelle im Museum von İzmir ", ÖJH 53, 178-179.
İdil 1984	V. İdil, "Anadolu'da Roma İmparatorluk Çağı Korinth Başlıkları", Anadolu (Anatolia) 20, 1976/1977, Ankara, 1984.
İdil 1997	V. İdil, "Kaunos'tan Bir Korinth Başlığı", Anadolu XXIII 1984 – 1997, Ankara, 1997, 159 – 164.
Kadioğlu 2006	M. Kadioğlu, Die scanae frons des Theaters von Nysa am Mander, Forshungen in Nysa am Mander 1, Mainz, 2006.
Kadioğlu 2011	M. Kadioğlu, Roma Dönemi'nde Ankyra, İstanbul, 2011, 174.
Kahler 1939	H. Kahler, Die Römischen Kapitelle des Rheingebietes, 1939.
Kaplan 2008	D. Kaplan, "Korykos Tapınağı'na ilişkin öneriler ", Olba XVI, 287.
Kaplan 2013	D. Kaplan, "Kilikia Bölgesi Roma İmparatorluk Dönemi Mimari Sülemeleri ", Doktora Tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin, 2013.
Kaplan 2016	D. Kaplan Tarsus Müzesi Taş Eserleri Heykeltıraşlık ve Mimari Plastik Eserler, Mersin Üniversitesi, İstanbul, 2016, 160.

Kawerau-Rehm 1914	G. Kawerau, A. Rehm, Das Delphinion in Miletos, Miletos 1.3, Berlin, 1914.
Keil 1964	J. Keil, Ephesos: Ein Führer Durch Die Ruinen Statte und Ihre Geschichte, Wien, 1964.
Kleiner 1970	G. Kleiner, Das Römische Milet, Bilder Aus Der Griechischen Stadt in Römischer Zeit, (Sitzungsberichte der wissenschaftlichen gesellschaft an der johann wolfgang goethe-universitat Frankfurt/ Main Band 8, Nr. 5, Jahrgang 1969), Wiesbaden, 1970.
Koenigs-Radt 1979	W. Koenigs, W. Radt, "Ein kaiserzeitlicher Rundbau (Monopteros) in Pergamon ", IstMitt 29, 1979.
Ksenophon	Ksenophon, Anabasis, Çev. T Gökçöl, İstanbul, 1988.
Köster 2004	R. Köster, Die Bauornamentik von Milet, Teil 1, Berlin, 2004.
Kuban 2005	D. Kuban, Çağlar Boyunca Türkiye Sanatının Ana Hatları, İstanbul, 2005.
Leon 1971	C.F. Leon, Die Bauornamentik Des Trajansforums und Ihre Stellung İn Der Früh-Und Mittelkaiserzeitlichen Architekturdekoration Roms, Publikationen Des Historisches Instituts Beim Österreichischen Kulturinstitut İn Rom. I. Abteilung Abhandlungen 4, Wien 1971.
Love 1970	I.C. Love, "A Preliminary Report of the Excavations at Knidos, 1969", AJA Vol. 74 No. 2, 1970, 149-155.
Mansel 1963	A.M. Mansel, Die Ruinen Von Side, Deutsches Archaeologis Ches Institute, Abteilung, İstanbul, Berlin, 1963.
Mansel 1968	A. M. Mansel, Kültür ve Tarihi, İstanbul, 1968.
Mansel 1988	A.M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Ankara, 1988.
Meuer 1909	M. Meuer, Formenlehre Des Ornamentes und Der Pflanze, Dresden, 1909.

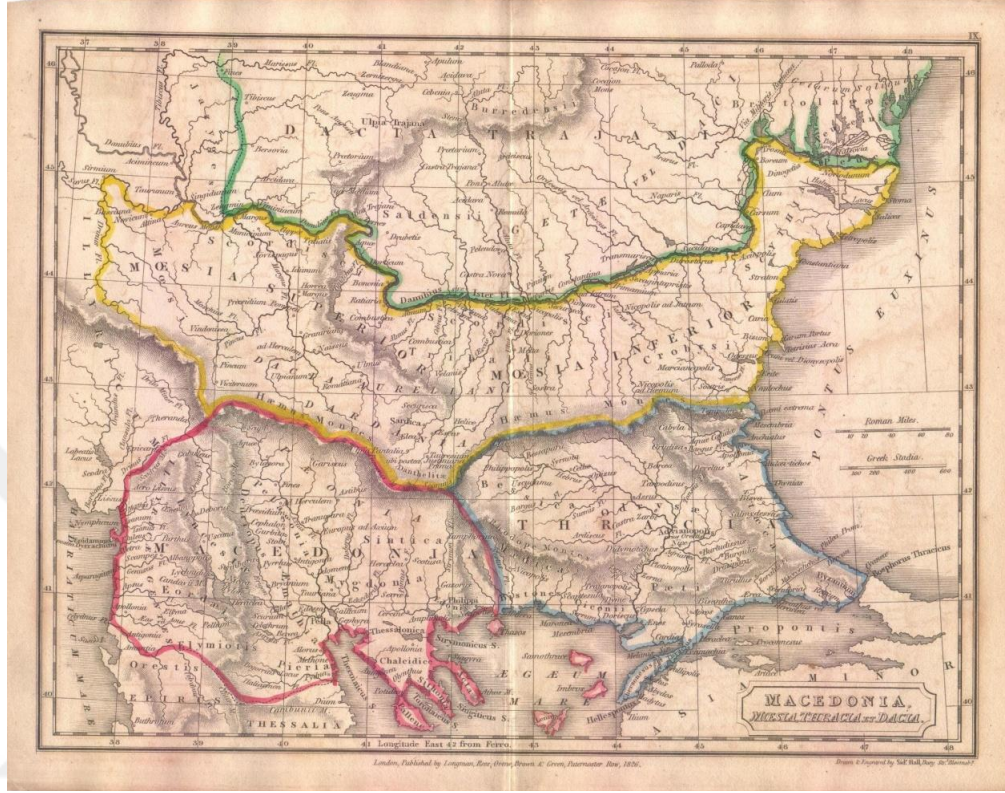
- Mitchell 1995 S. Mitchell, Cremna in Pisidia, An Ancient City in Peace and in War London, 1995.
- Naumann-Kantar 1950 R. Naumann, S. Kantar, "Die Agora von Smyrna", Kleinasien und Byzanz, İstanbuler Forschungen 17, Berlin, 1950, 69-114.
- Niewöhner 2007 P. Niewöhner, Aizanoi, Dokimeion und Anatolien, Wiesbaden.
- Norman 1984 N. J. Norman "The Temple of Athena Alea at Tegea", AJA 88, Part 2, 1984, 169-194.
- Otschar 1996 U. Otschar, Zur Baudekoration und Typologischen Stellung Des Tetrapylons. JRA Supp. 20-Aphrodisias Papers 3, 1996, 215-224.
- Öcal 2007 Ş. Öcal, "Lagina ve Stratonikeia Korinth Başlıkları", Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2007.
- Peremeci 1940 O.N. Peremeci, Edirne Tarihi, İstanbul, 1940.
- Plattner 2004 G. A. Plattner, "Transfer von Architekturkonzepten und Ornamentformen Zwischen Kleinasien und Rom in der Kaiserzeit", Römische Historische Mitteilungen 46, 2004, 17-35.
- Rohmann 1995 J. Rohmann, "Einige Bemerkungen zum Ursprungs des feingezahnten Akanthus ", Ist Mitt 45, 109.
- Rohmann 1998 J. Rohmann, Die Kapitellproduktion der römischen Kaiserzeit in Pergamon, Pergamenische Forschungen 10, New York.
- Rumscheid 1994 F. Rumscheid, Untersuchungen zur Kleinasiatischen Bauornamentik Des Hellenismus, Verlag Philipp von Zabern, Mainz, 1994.
- Sevin 2000 V. Sevin, Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası, Ankara, 2000.
- Söğüt 1998 B. Söğüt, Kilikia Bölgesindeki Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Konya, 1998.
- Spanu 2011 M. Spanu, The Theatre of Diaokaisareia, Berlin.
- Strocka 1988 V.M. Strocka, "Wechselwirkungen der Stadtrömischen und

- Kleinasiatichen Architektur unter Trajan und Hadrian",
Istanbul Mitteilungen, 38. 1988, 291– 307.
- Strong 1960 D.E. Strong, "Some Early Examples of the Composite Capitel",
JRS 50, 1960, 119-128.
- Taşlıalan 1993 M. Taşlıalan, Pisidia Antiocheia'sı Augustus Kutsal Alanı
ve Tapınağının Rekonstrüksiyonu, Yayınlanmamış Doktora
Tezi, Selçuk Üniversitesi, S.B.E. Konya, 1993.
- Tırpan-Söğüt 2002 A.A. Tırpan, B. Söğüt, "Hekate Temenosu 2000
Çalışmaları", 23. KST Cilt 2, Ankara, 2002, 343-350.
- Tomlinson 2003 R.A. Tomlinson, Yunan Mimarlığı, Çev.R.
Akbulut, İstanbul, 2003.
- Thür 1989 H. Thür, Das Hadrianstor in Ephesos, Forschungen in Ephesos;
Bd. 11.1, Wien, 1989.
- Umar 1999 B. Umar, İlkçağda Türkiye Halkı, İstanbul, 1999.
- Umar 1999 B. Umar, Trakya, İstanbul, 1999.
- Vandeput 1996 L. Vandeput, The Architectural Decoration in Roman Asia
Minor. Sagalassos: A Case Study, Brepool, 1996.
- Vandeput 1997 L. Vandeput, The Architektur Decoration in Roman Asia
Minor
Sagalassos: a Case Study, Sema I, Brepols.
- Vitruvius Vitruvius, Mimarlık Üzerine On Kitap, Çev. S.Güven,
İstanbul, 2013.
- Von Gerkan-Krischen
1928 A. Von Gerkan, F. Krischen, Thermen und Palaestren,
Milet I.9., Berlin, 1928.
- Yalman 1986 B. Yalman, "Bolu Hisarlık Tepe Kazısında Bulunan
Tapınak Kalıntısı", IX. TTK I. Cilt, Ankara, 1986.
- Waelkens 2004 M. Waelkens, Report on The 2003 Excavations and
Restoration Campaign At Sagalassos, KST 26, Ankara, 2004.

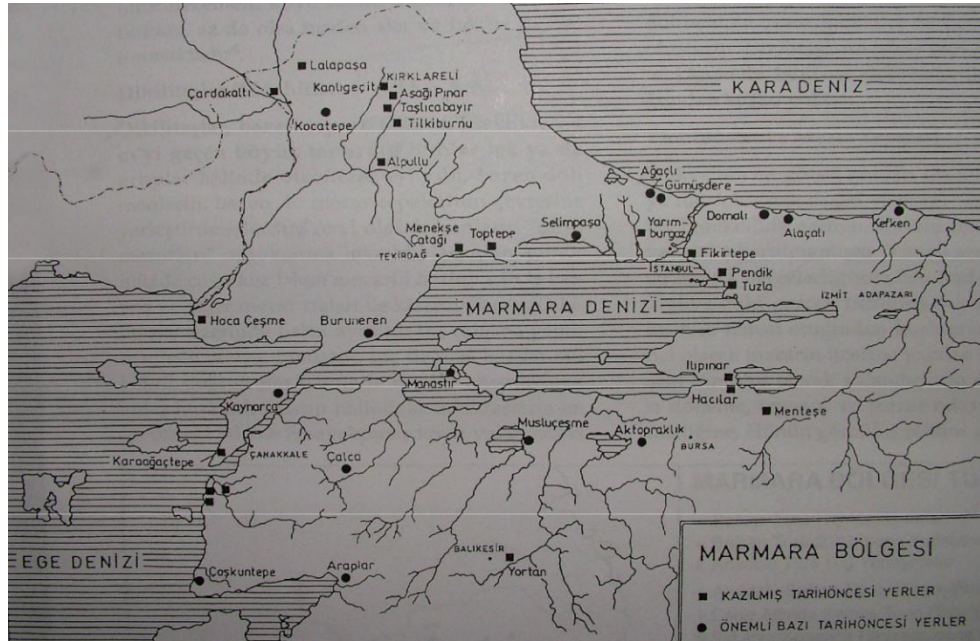
- Ward-Perkins 1978 J. Ward, B. Perkins, “The Architecture of Roman Anatolia: The Roman Contribution”, The Proceedings of the Xth International Congress of Classical Archaeology, Ankara-İzmir, 1978, 881-891.
- Ward-Perkins 1980 J. Ward, B. Perkins, “Nicomedia and the Marble Trade”, PBSR 48, 1980, 23-69.
- Wheeler 2004 M. Wheeler, Roma Sanatı ve Mimarlığı, İstanbul, 2004.
- Wilber 1938 D.N. Wilber, The Theatre At Daphne, Antioch On-The-Orontes II, Wisconsin, 1938.
- Wolfgang 2002 R. Wolfgang, Pergamon Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları, İstanbul, 2002.
- Wotschitzky 1948 A. Wotschitzky, “Untersuchungen zur Frugeschichte des Korinthischen Baustils”, Öjh 37, 1948.

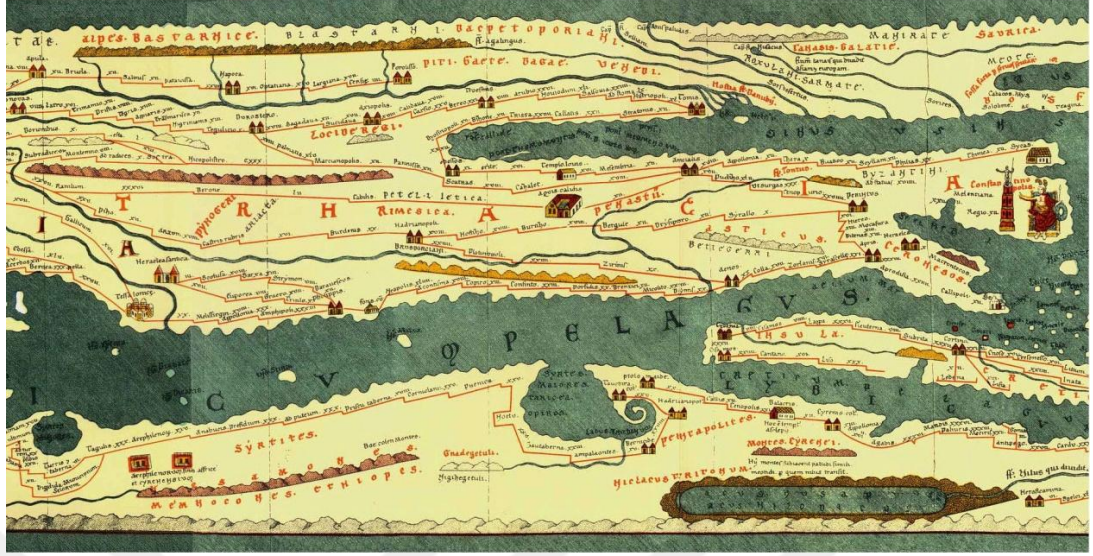
LEVHALAR

Levha 1

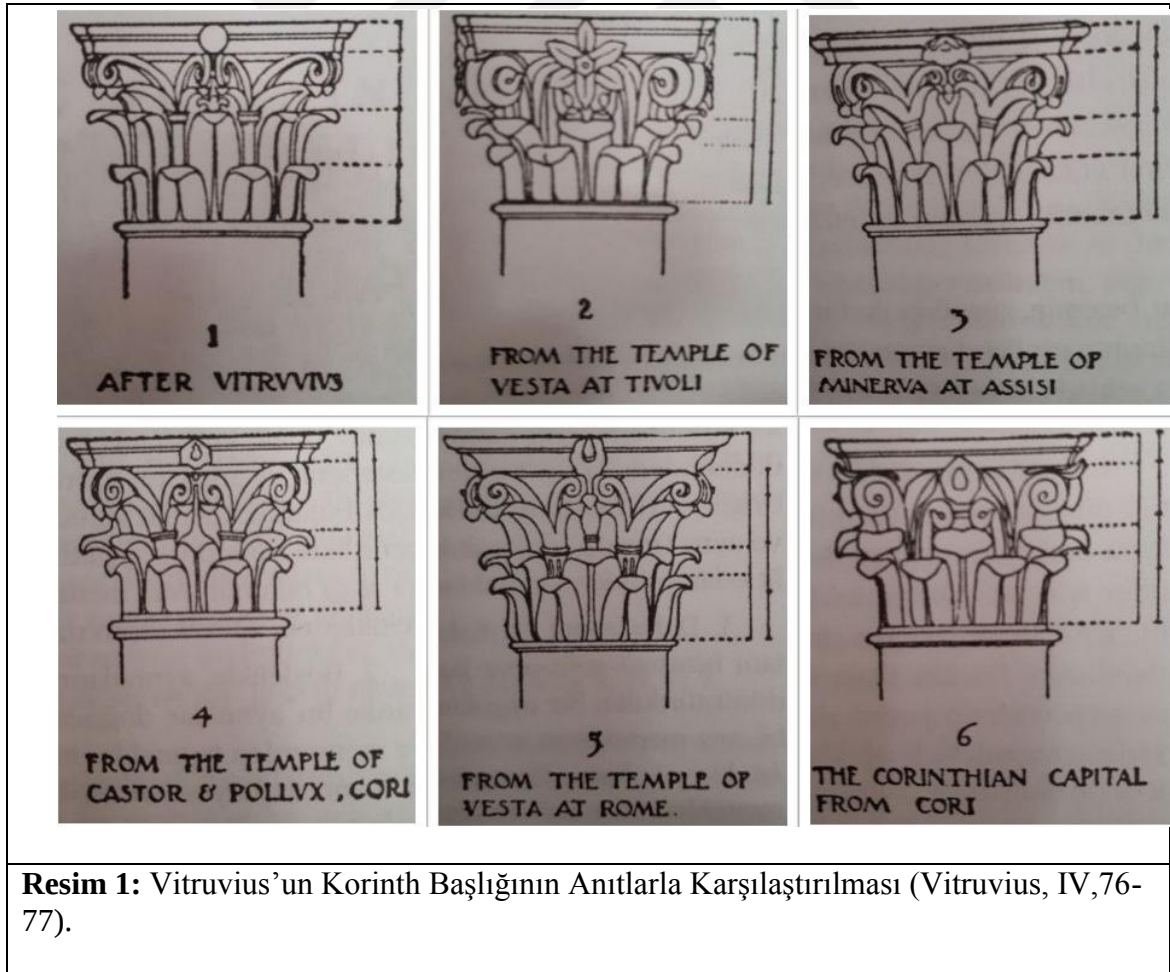
Harita 1: Antik Dönem’de Bölgeler (H.Kiepert).

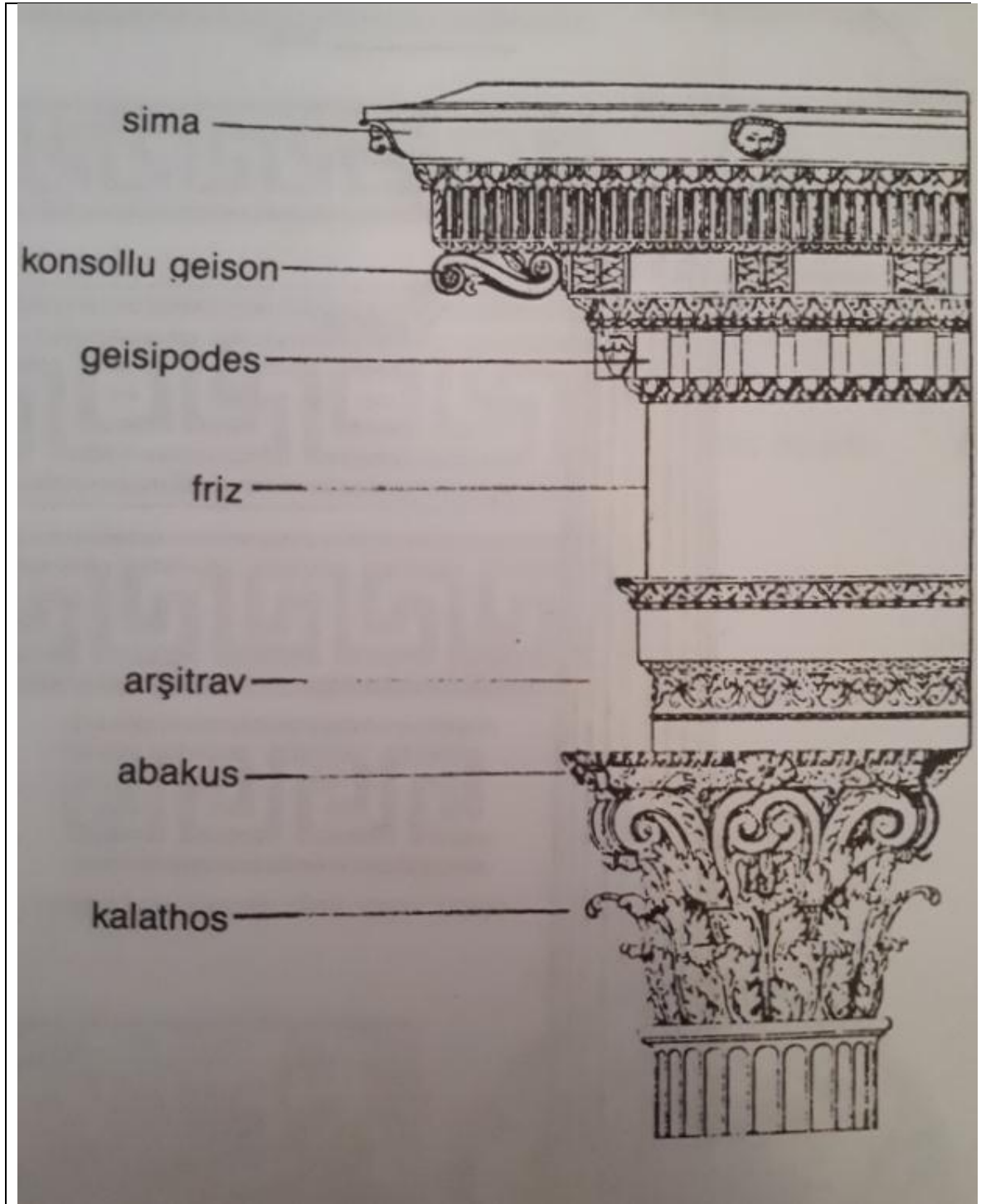

Harita 3: Trakya Bölgesi (M. Özdoğan 1999, 5. Arkeoloji ve Sanat).

Levha 3

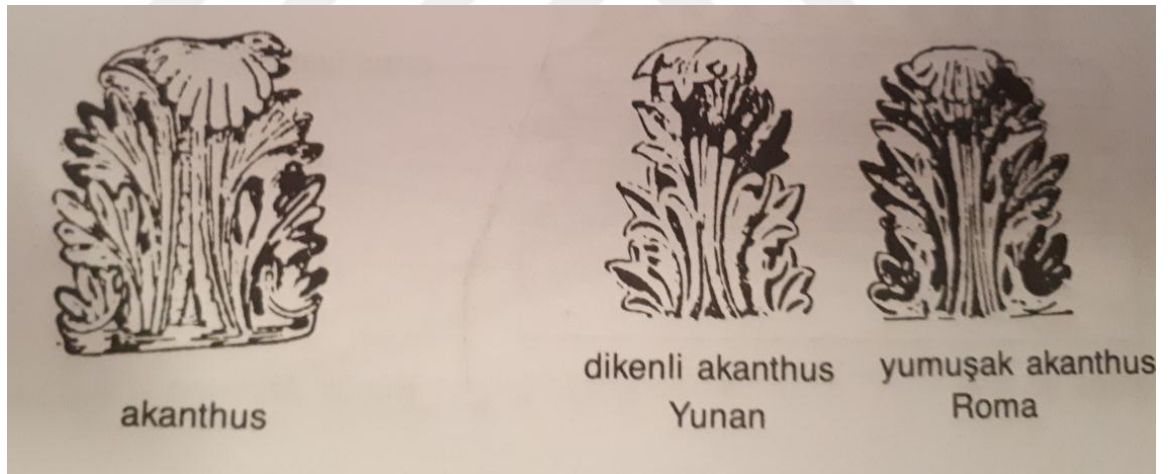

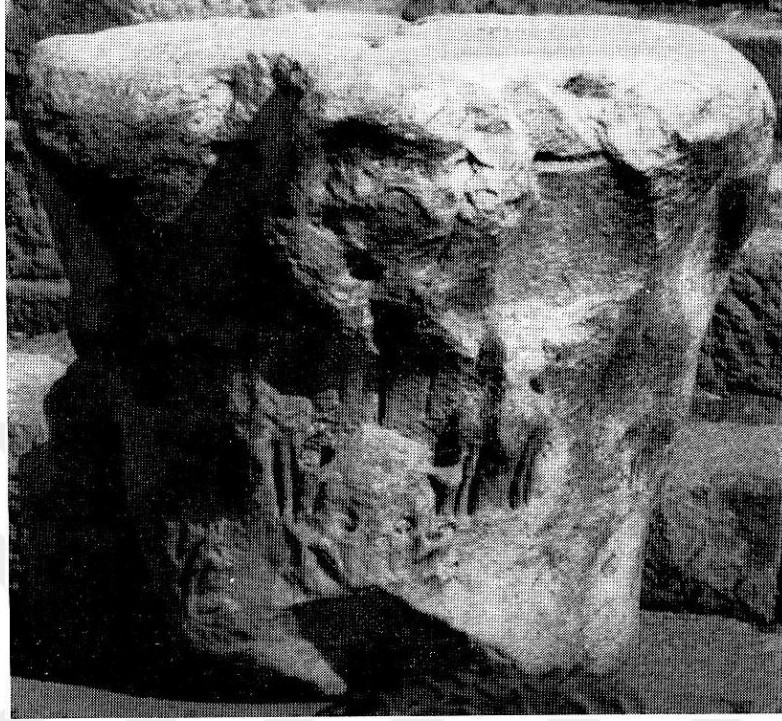
Resim 2: Korinth Düzeni (Saltuk 1989, 278, lev.18).

Resim 3: Mimari Düzenlerde Görülen Saçaklıklar (Saltuk 1989, 280, lev.20).

Resim 4: Mimari Düzenlerde Görülen Saçaklıklar (Saltuk 1989, 296, lev.36).

Resim 5: Ankara Augustus Tapınağı'nın Peristasis Başlığı (Heilmeyer 1970, 78–79, lev. 20.3).

Resim 6: Miletus Delphinion Korinth Başlıkları Kawerau – Rehm 1914, 145, taf.29-30).

Resim 7: Side N1 Apollon Tapınağı Korinth Sütun Başlığı (Mansel 1963, 80, res.60).

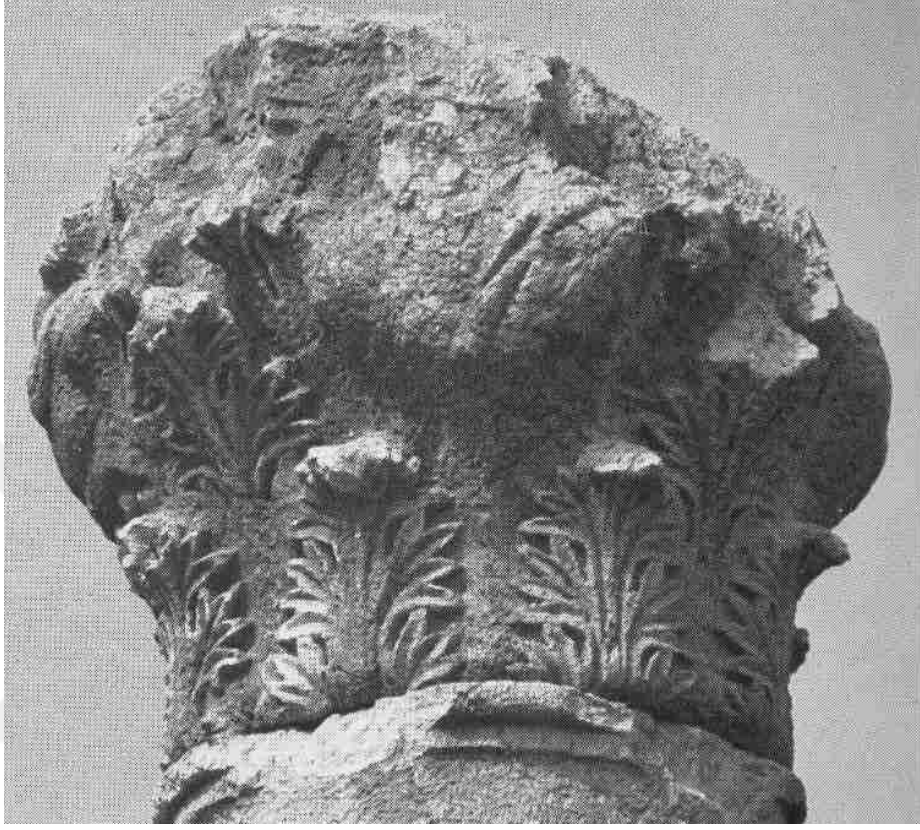
Resim 8: Ephesus Pollio Çeşmesi Ante Başlığı (Heilmeyer 1970, 87, taf.24.3).

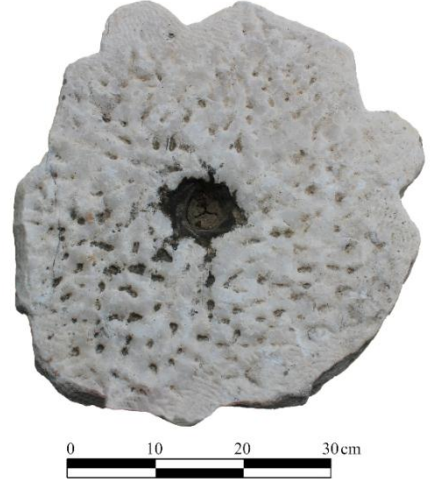
Resim 9: Labraunda Zeus Tapınağı Kuzey Stoa Salonu
Korinth Başlığı (Heilmeyer 1970, 87, lev.25.3).

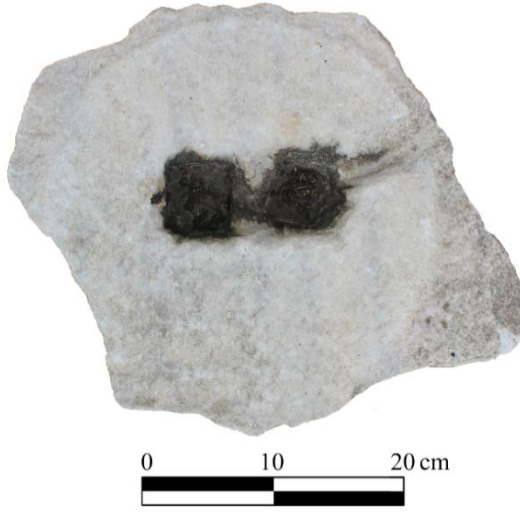
Resim 10: Olympieion Tapınağı Korinth Başlığı (Gülbay 2009, 107, şek.29).

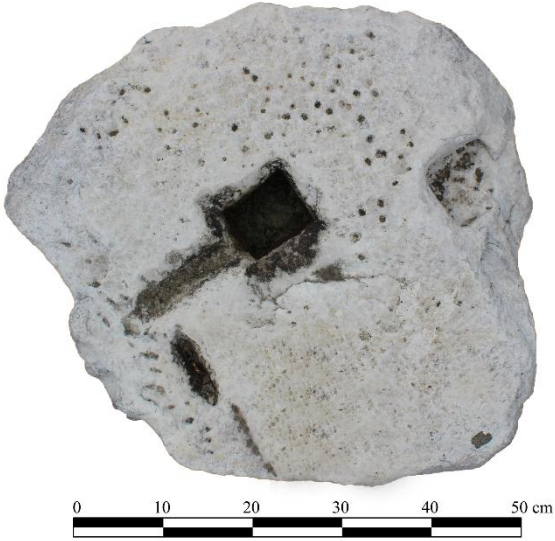
Resim 11: Soloi-Pompeiopolis. Sütunlu Cadde Korinth Başlığı
(Peschlow-Bindokat 1975, taf.72-79).

Resim 12: Kat. No: KB-1

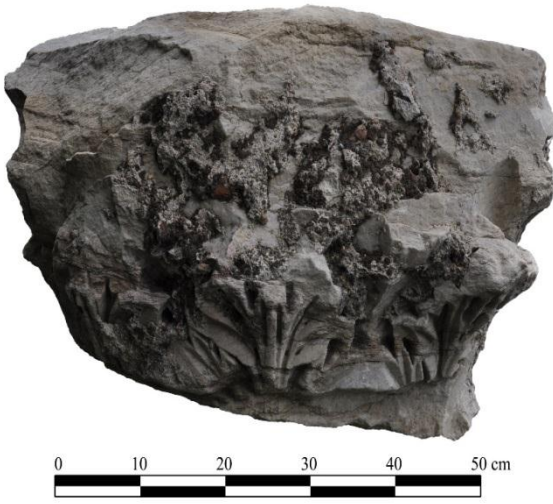
Resim 13: Kat. No: KB-2

Resim 14: Kat. No: KB-3

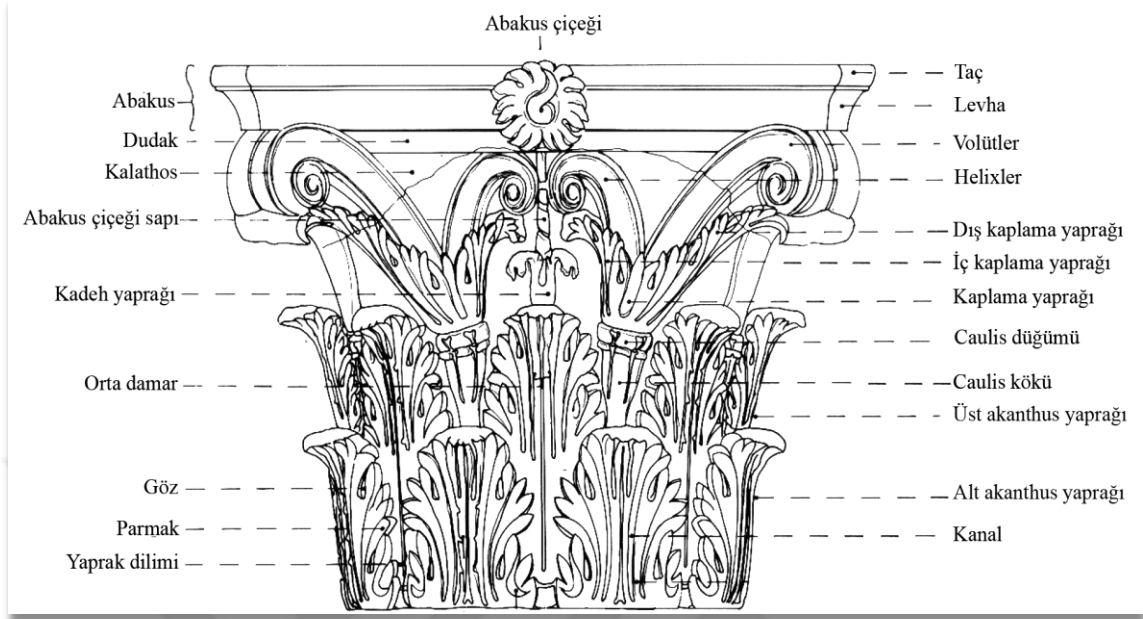
Resim 15: Kat. No: KB-4

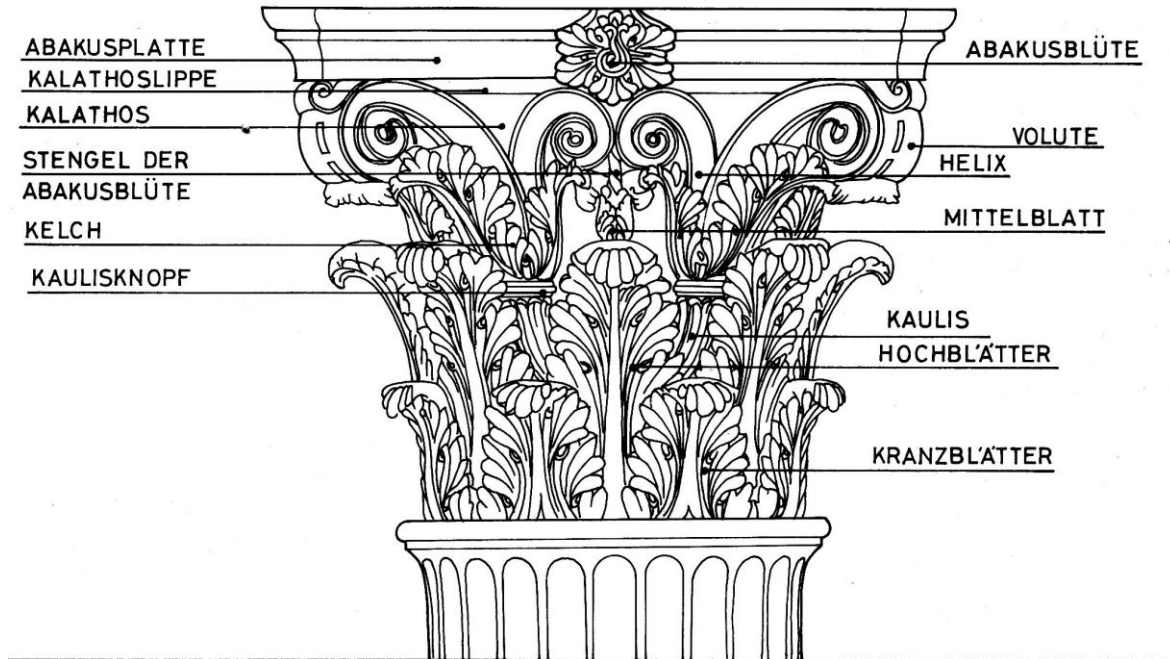
Resim 16: Kat. No: KB-5

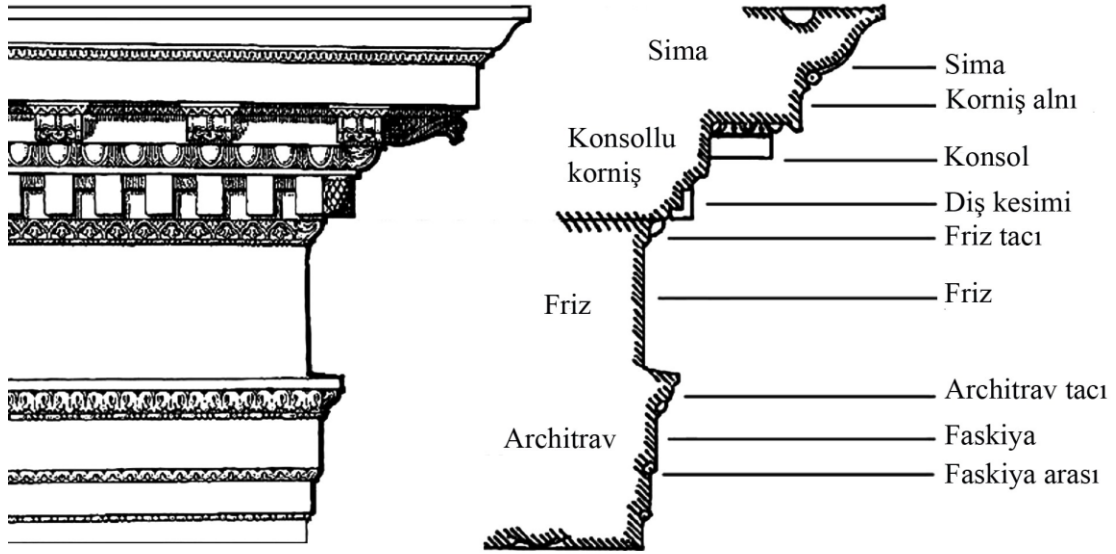
Resim 17: Kat. No: KB-6

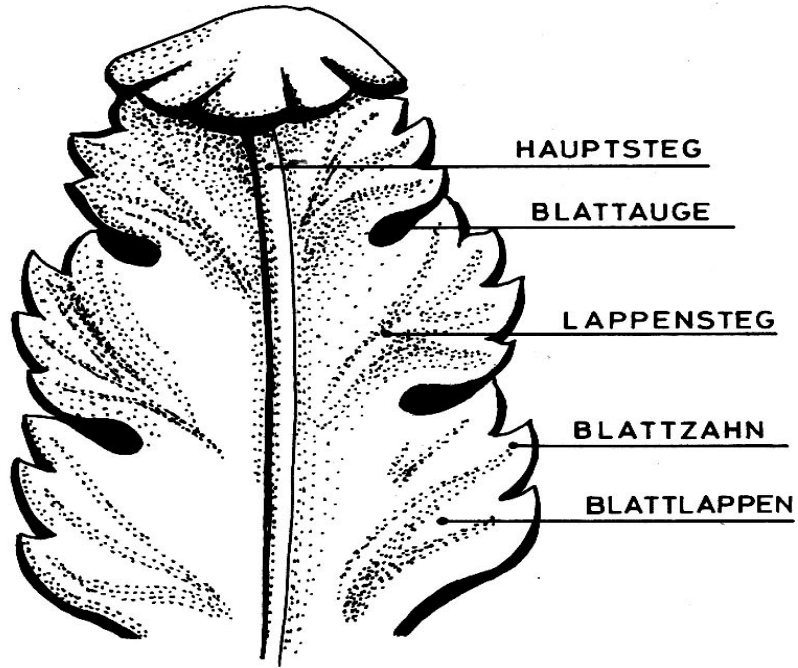
Çizim 1: Korinth Başlığı Bölümleri (Vandeput 1997, Beilage I, Kaplan 2013, çiz.1b).

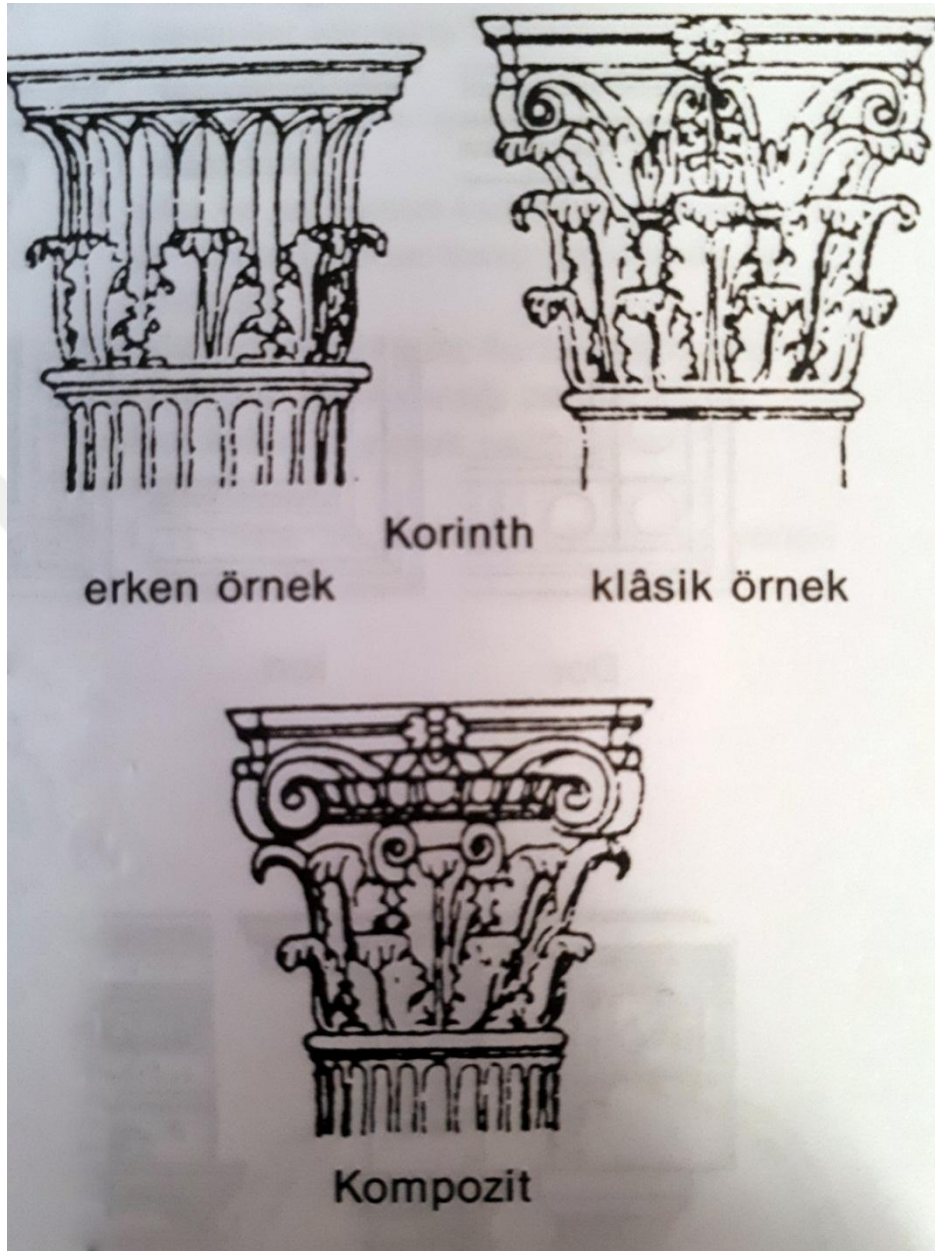
Çizim 2: Korinth Başlığı Bölümleri (Fischer 1990, 3, abb.1).

Çizim 3: Üst Yapı Elemanları (Kaplan 2013, çiz.1'a).

Çizim 4: Akanthus Bölümleri (Fischer 1990, 3, abb.2).

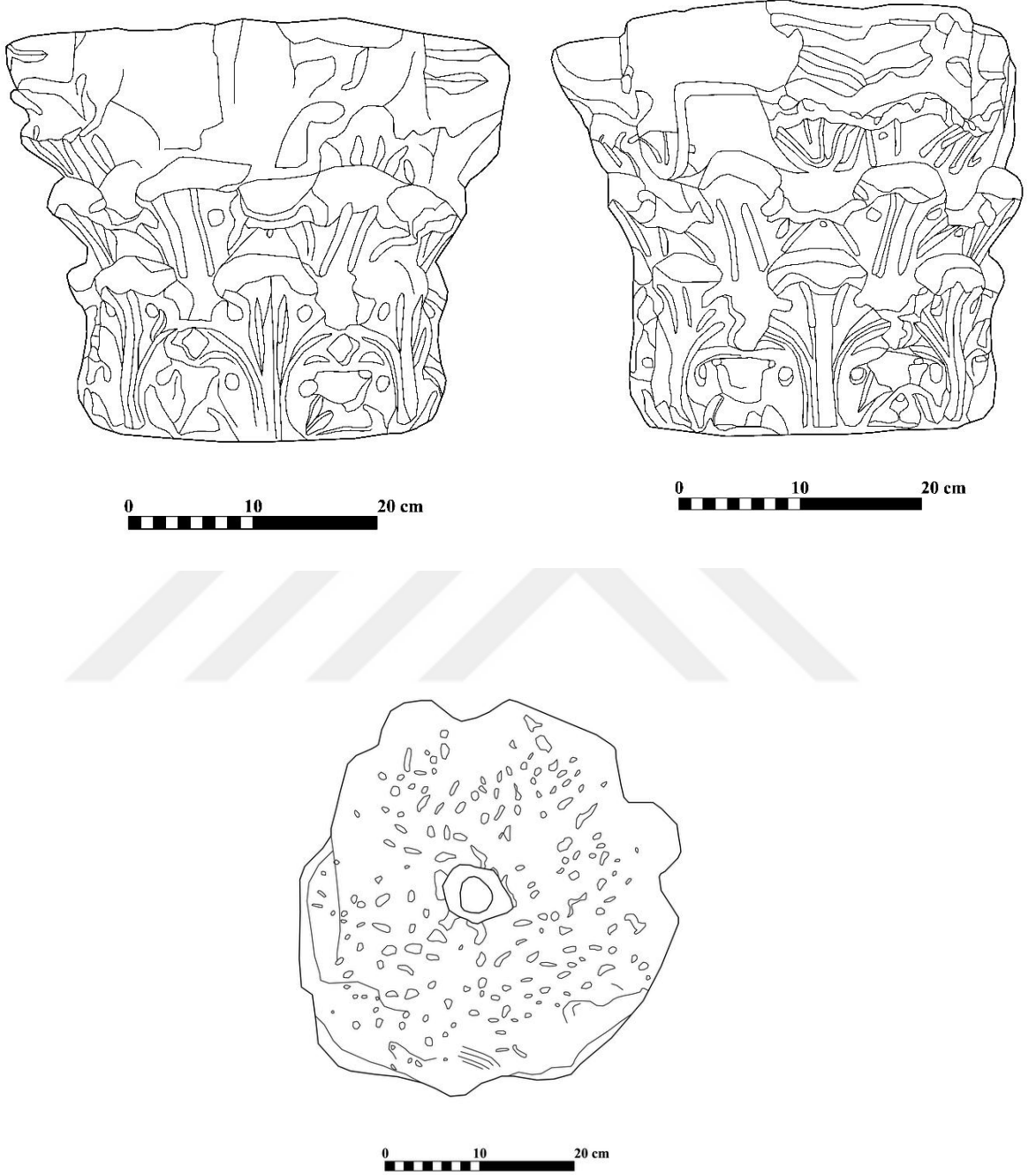
Çizim 5: Erken-Klasik Dönem Korinth – Kompozit Başlığı Örnek Çizimleri (Saltuk 1989, 279, lev.19).

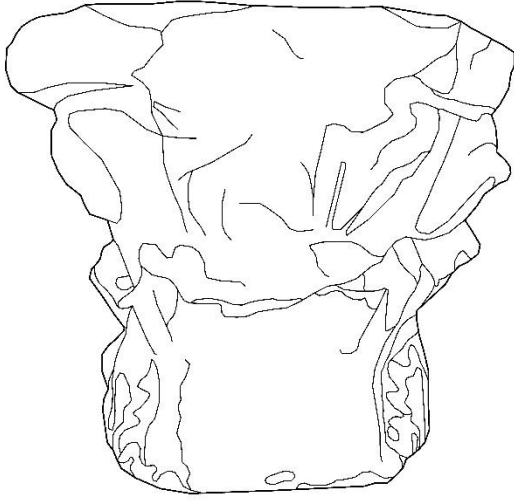
Çizim 6: Didyma Apollon Tapınağı Başlığı (M.Ö. 300) (Öcal 2007,176, çiz.8).

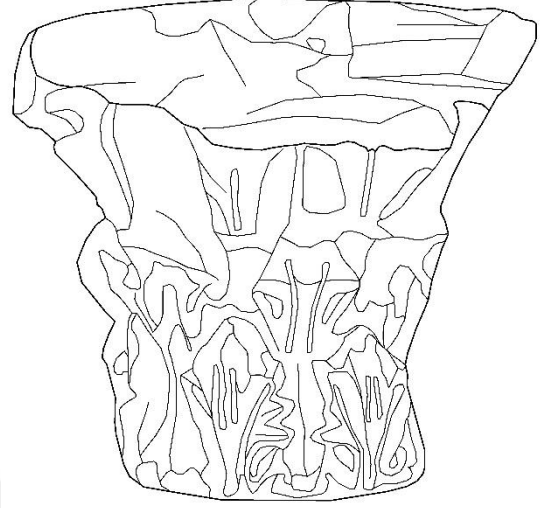
Çizim 7: Bassae Apollon Tapınağı (M.Ö. 430-420) (Öcal 2007, 175, çiz.6).

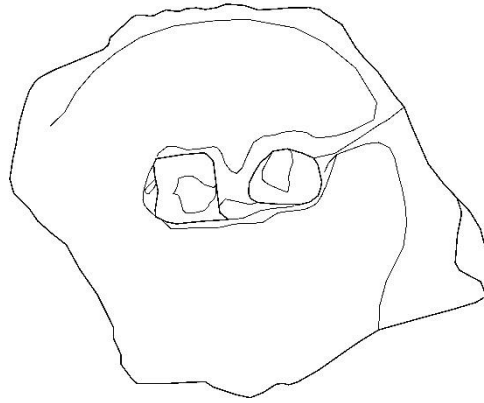
Çizim 8: Kat. No: KB-1

0 10 20 cm

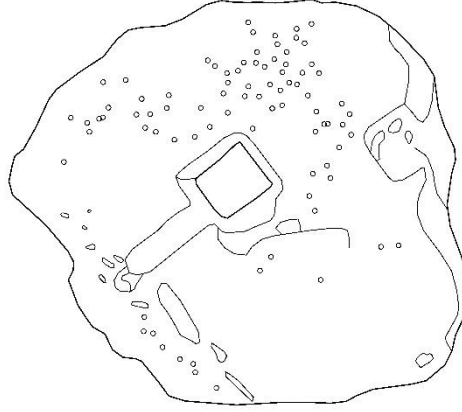
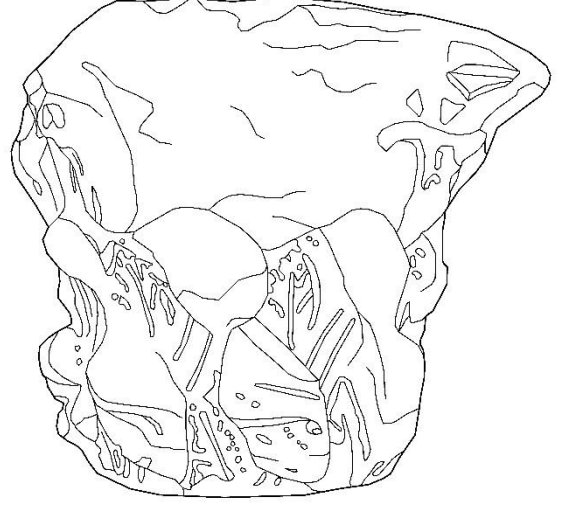
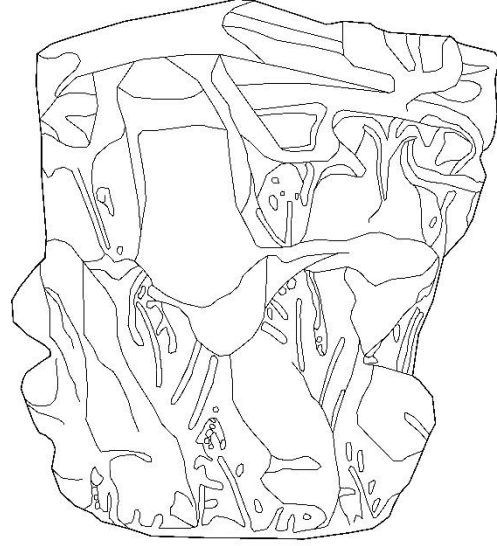

0 10 20 cm

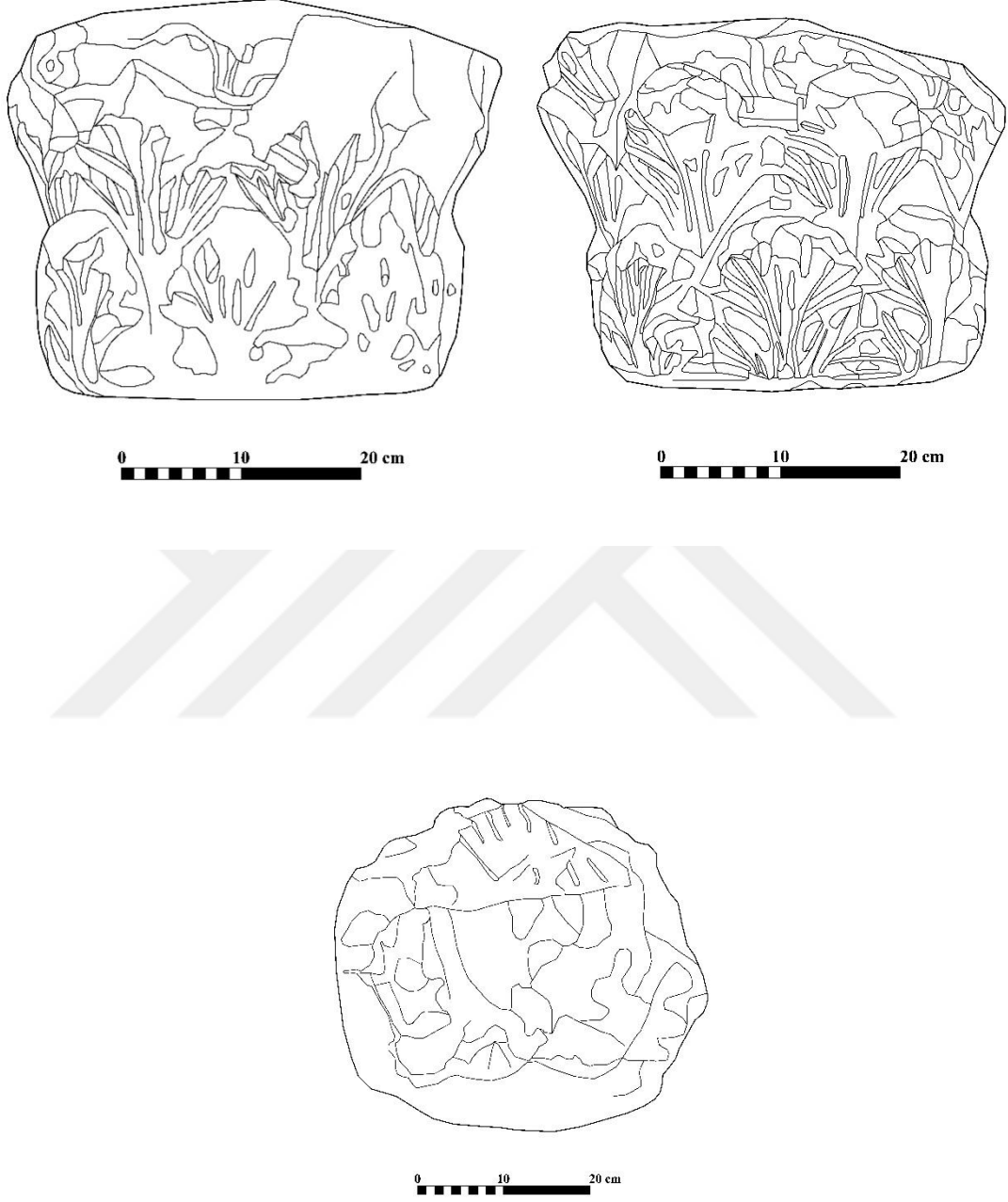

0 10 20 cm

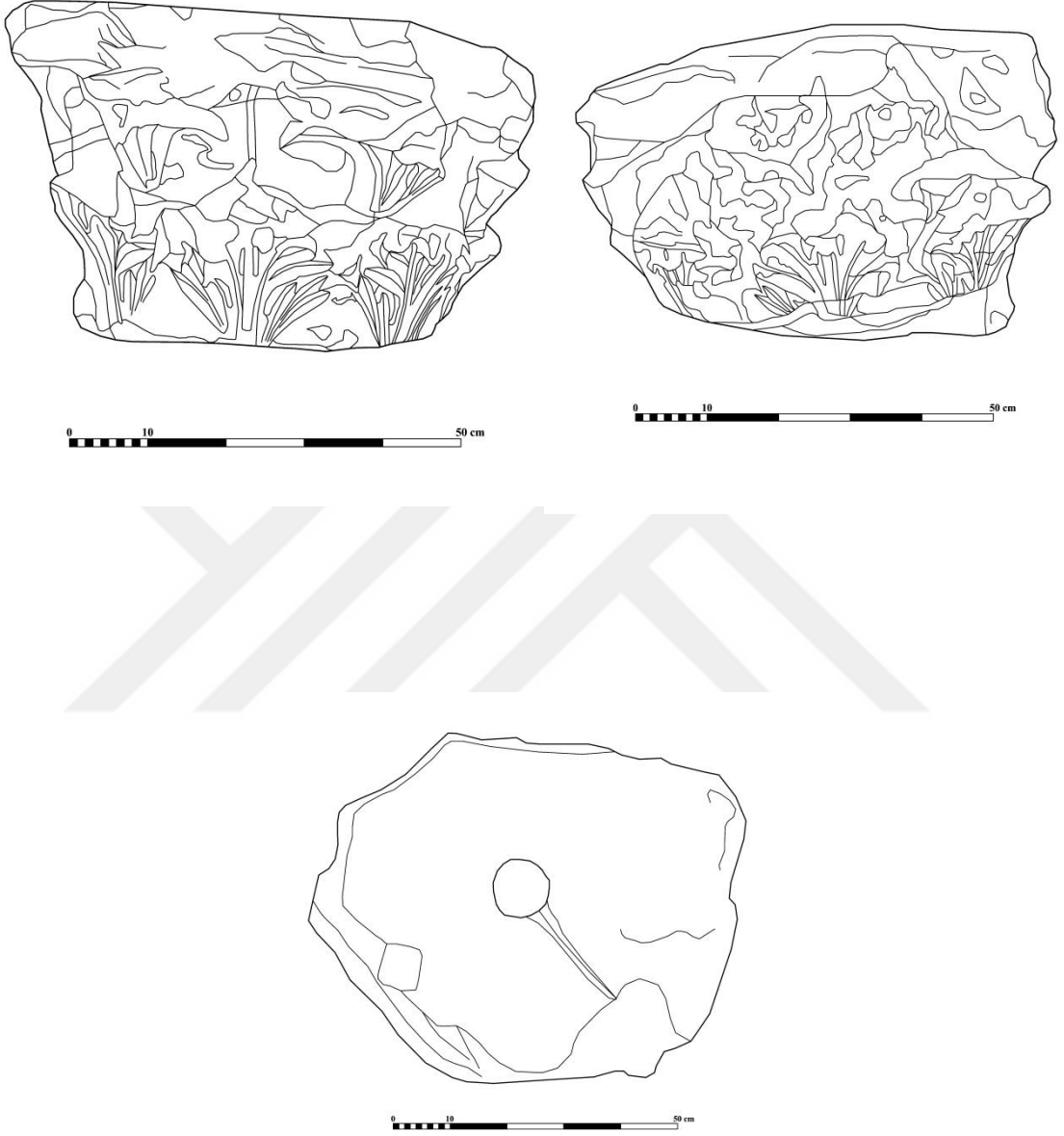
Çizim 9: Kat. No: KB-2

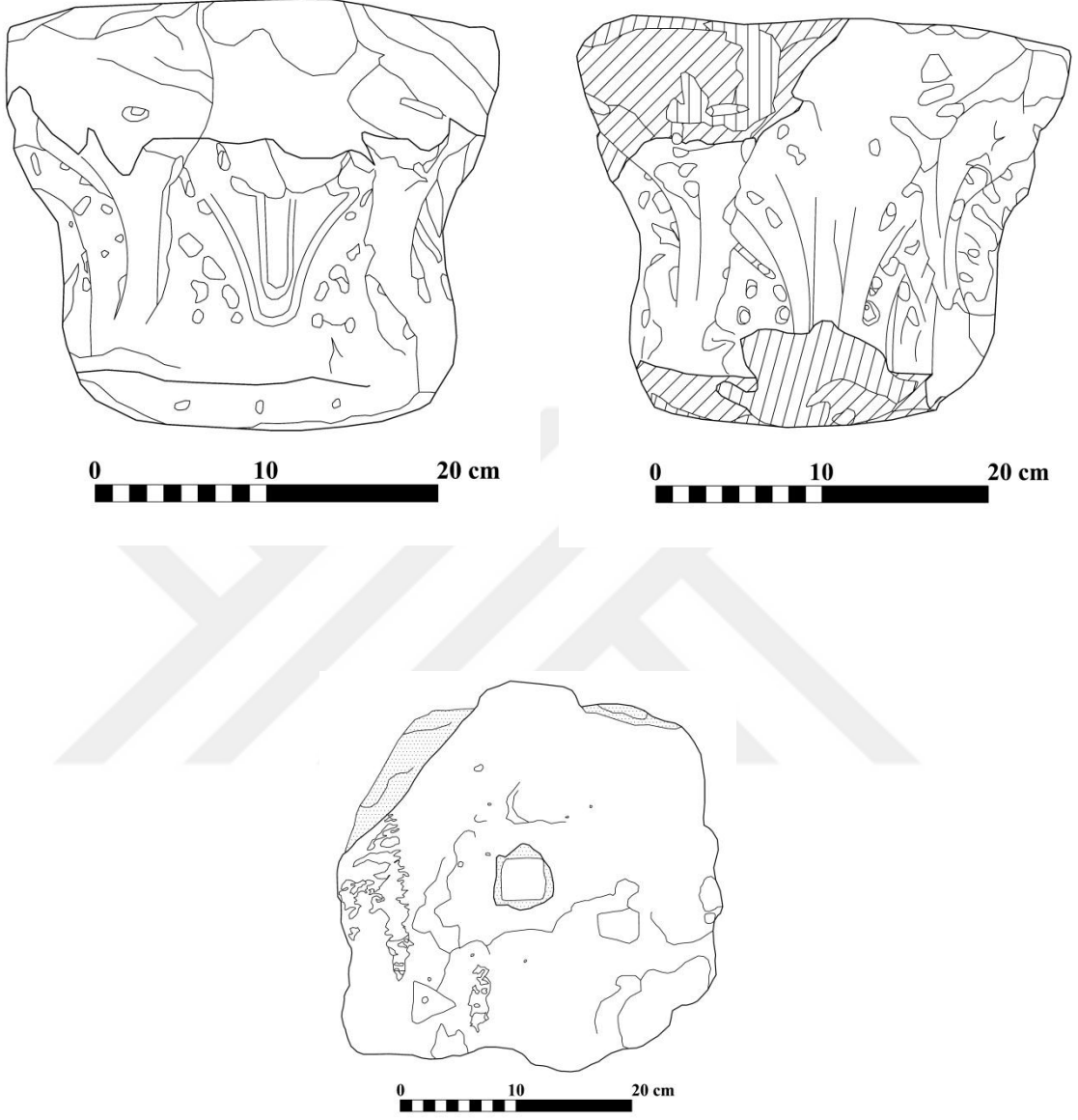
Çizim 10: Kat. No: KB-3

Çizim 11: Kat. No: KB-4

Çizim 12: Kat. No: KB-5

Çizim 13: Kat. No: KB-6